

Natuur- en Vogelwacht Culemborg

maart 2013 - jaargang 39 - nr 1

Hak-al

- *Culemborgse boerenzwaluwen onthullen trekgeheimen*
- *Vogelweekend in het Lauwersmeer*
- *Jaarverslag 2012*

Het Oortdeel

Louis van Oort

De terreur van de eerste

Een van leukste aspecten van het vogelaarschap is voor veel vogelaars het scoren van 'de eerste'. De eerste boerenzwaluw, tjiftjaf of gierzwaluw van het jaar is altijd goed voor een stevige prikkeling van het gelukscentrum in het vogelaarsbrein.

Al vanaf februari zijn vogelaars gespitst op de terugkeer van Afrikagangers als de grutto, waarna het hele palet met zomergasten de weken erna soort voor soort wordt ingekleurd. Het is de gelukkigste tijd van het jaar voor hele horden vogelaars. Maar niet voor mij.

Ik krijg een enorm opgejaagd gevoel van die hele fenologieterreur. Krijg je begin februari een mailtje: „Vanmorgen had ik de eerste zomertaling van het jaar bij het kijkscherm bij de Kerswerf, leuk hè?”

Nee dus. Ik wilde de eerste hebben dit jaar.

Of dat je op een bepaald moment bijna dagelijks geconfronteerd wordt met de opmerking dat ineens overal tjiftjaffen zitten te zingen. NOU BIJ MIJ NIET!! Stikchagrijs kan ik ervan worden. Constant dat elkaar aftroeven met de eerste. Ja, als je iedere dag buiten loopt, is het logisch dat je de eerstelingen eerder tegenkomt dan een kantoorpikkie als ik. Maar dat hoeft je er niet steeds in te wijven.

Ik heb wel eens iemand lijkwit laten wegtrekken toen hij me eind maart vroeg of ik nu nóg geen boerenzwaluw had gezien. 'NEEJ!' Brulde ik in zijn gezicht, terwijl ik hem aan zijn kraag naar me toetrok. 'En ik hóéf ze de rest van het jaar niet meer te zien ook!'

Tegen de tijd dat de eerste gierzwaluwen boven Nederland moeten opduiken, ben ik een zenuwzinking nabij. Ik weiger - uit pure zelfbescherming - nog naar het zwerk te kijken. Dat ik die rode wouw of zwarte ooievaar daardoor mis, moet dan maar. Ik laat me niet verder gek maken.

Door deze terreur van de eerste kijk ik altijd enorm uit naar de Big Day, de dag waarop we een klein etmaal lang als idioten door ons werkgebied fietsen om zoveel mogelijk vogelsoorten te scoren. Dit topevenement vindt medio mei plaats en dan is normaal gesproken alles wel 'binnen'. Eindelijk ben je dan verlost van die constante druk de eerste te moeten zien. Bij zo'n Big Day gaat het er alleen maar om de eerste te moeten zijn. Maar dat levert natuurlijk al jaren geen druk meer op.

Louis van Oort
Lvanoort@planet.nl

Watersnip, Mario Huizinga

Colofon

Voor vragen over de bezorging,
Loes Plaisier
0345 - 51 98 47

Redactieadres:
Dirk van Opheusden
Egelantier 29
4102 XD Culemborg
06 - 38 91 03 09
e-mail: redactie@nvwv.nl

Eindredacteur:
Louis van Oort

Redactie:
Dirk van Opheusden
Harry van de Warenburg
Jan Dirk Buizer

Webbeheer:
Jouke Altenburg

Uitgave:
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Middelcoopstraat 1a
4102 CE Culemborg
e-mail: post@nvwv.nl
website: www.nvwv.nl

Vormgeving:
Jan Dirk Buizer, Berry Lucas

Druk:
Stichting MEO
Alkmaar

Oplage:
400 exemplaren

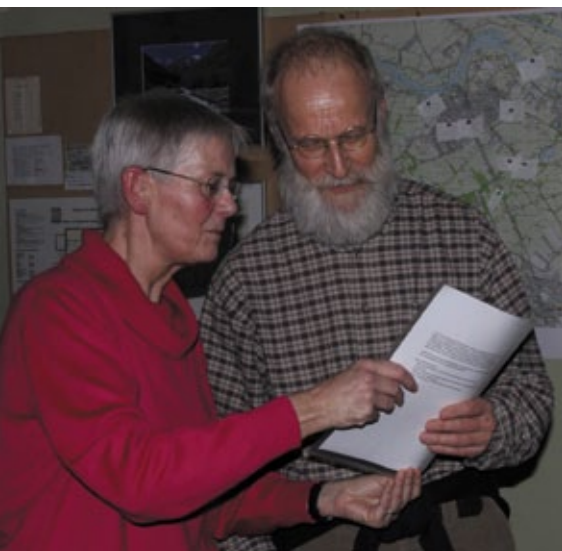
Distributie:
A. van de Berg, Y. en J. Bosma,
Th. & A. Boudewijn, J. Geven, G. Greve, J.J.
Geleedst, Y. Jakobs-Lammers, Jandirk Kievit,
L. v.d. Kooij, M. Melman, M. Steltenpool,
W.&C. Rubers, W. de Rooij, H. v.d.
Warenburg en F. Waroux.

Lidmaatschap:
Hak-al is een uitgave van de
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
en wordt gratis onder haar leden verspreid.

Nummer 2013-1

- 2 *Het Oortdeel*
- 4 *Nieuws van het Bestuur*
- 5 *Verslag vervolgggesprek met Het Geldersch Landschap over de Baarsem- en Goilberdingerwaard*
- 6 *Culemborgse boerenzwaluwen onthullen trekgeheimen*
- 9 *Het gevoel van een Big Year*
- 10 *Vogelweekend in het Lauwersmeergebied*
- 13 *Activiteiten jeugd*
- 14 *Foto Ransuil*
- 15 *Jaarverslag 2012 Bestuur*
- 17 *Jaarverslag 2012 Knotwerkgroep*
- 18 *Jaarverslag 2012 Insectenwerkgroep*
- 20 *Jaarverslag 2012 Redactie*
- 21 *Jaarverslag 2012 Vogelwerkgroep*
- 23 *Jaarverslag 2012 Plantenwerkgroep*
- 24 *Jaarverslag 2012 Nestkastenwerkgroep*
- 26 *Jaarverslag 2012 Jeugdwerkgroep*
- 27 *Van de Leesplank, 2012:4*
- 29 *Van de Leesplank 2013:1*
- 30 *Goed gezien tussen Lek en Linge*
- 33 *Vogelen kan bijzondere momenten opleveren*
- 34 *Kievit redt roerdomp*
- 34 *Roofvogeltelling*
- 35 *Vogelpuzzel*
- 36 *Naar Buiten*
- 39 *Info en adressen*
- 40 *Agenda*

Bestuur

Yme Jan Bosma wordt benoemd tot erelid tijdens de Algemene Ledenvergadering (foto Kars Veling)

W e zijn op 4 januari het jaar 2013 begonnen met een geanimeerde nieuwjaarsbijeenkomst/extra Algemene Ledenvergadering (ALV). De klusgroep had voor een gezellige aankleding en lekkere hapjes gezorgd: veel dank daarvoor van het bestuur. Het is fijn dat er een vaste groep van actieve leden is die klussen voor hun rekening nemen, of het nu een bijeenkomst, het redigeren en opmaken van een Hak-al of het natuuroverleg is. Soms is extra speciale waardering op zijn plaats en die werd die avond gegeven aan Yme Jan Bosma: bij acclamatie werd hij tijdens de ALV op voorstel van het bestuur tot erelid benoemd vanwege zijn langdurige verdiensten als penningmeester voor de vereniging. De vereniging heeft nu tien ereleden.

De extra ALV werd bijeengeroepen om het onderbezette bestuur weer op sterkte te brengen: met het aantreden van Hans Kunstman telt het weer vijf leden, het statutaire minimum. Ook werd een nieuw artikel 7.3 aan het huishoudelijk reglement toegevoegd, waarmee geregeld is dat nieuwe leden drie maanden kunnen 'proefdraaien' bij een werkgroep voordat ze lid moeten worden. Ten slotte kwam de komende verhuizing aan de orde. Hoewel niet iedereen erin gelooft, ziet het er toch naar uit dat we in de loop van het jaar de Ketelvink zullen moeten verlaten. De voorwaarden waaronder het bestuur hierover een afspraak met de gemeente mag maken kwamen ook ruimschoots aan de orde.

In de vorige Hak-al werd verwezen naar een kort verslag van het gesprek op 28 november 2012 tussen de NVWC en Werk aan het Spoel enerzijds en Geldersch Landschap en Rijkswaterstaat anderzijds over de Goilberdinger- en Baarsemwaarden. In deze Hak-al vindt u een kort verslag van het vervolgesprek op 31 januari 2013.

Naast de voorbereiding hiervoor heeft het natuuroverleg zich ook gebogen over het voorontwerp voor het Bestemmingsplan Buitengebied en daarover in januari een zienswijze naar de gemeente gestuurd. Ook is een zienswijze voor het Waterschap opgesteld met betrekking tot de dijkverbetering tussen Fort Everdingen en Ravenswaaij. Kortom: januari is nog niet om en de NVWC heeft alweer op natuurgebied van zich laten horen.

We sluiten af met een oproep om bij uzelf na te gaan wat u eventueel voor de vereniging zou kunnen en willen doen. Het bestuur kan nog enige versterking gebruiken en met het oog op de komende verhuizing, die vroeger of later écht zal plaatsvinden, zoeken we leden die bij de voorbereiding willen helpen. Ten slotte: heeft u het machtigingsformulier voor automatische incasso van de contributie al ingevuld? Dit document ontving u bij de laatste Hak-al, maar is ook van onze website te downloaden. Sluit u aan bij de ca. 120 leden die de NVWC al gemachtigd hebben. Ook dat ziet het bestuur als een steuntje in de rug bij het 'runnen' van de vereniging. 🌿

Twee mededelingen

ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling)

De NVWC is een ANBI-instelling en dat betekent dat een gift aan de NVWC aftrekbaar is van het belastbaar inkomen. U heeft dus een belastingvoordeel!

Mailadres

Heeft u een mailadres dan heeft de NVWC graag dat u dat aan ons doorgeeft. Op die manier kunnen wij u o.a. goed op de hoogte houden van actuele zaken over de natuur, zoals via deTsjiepl.

U kunt uw mailadres doorgeven aan: bestuur@nvwc.nl

Gezelligheid op de nieuwjaarsbijeenkomst (foto Kars Veling).

Vervolggesprek met Geldersch Landschap over de Baarsem- en Goilberdingerwaard

Samen met Jan Greeven van Werk aan Het Spoel gingen we op 31 januari weer in gesprek met Geldersch Landschap (GL) en Rijkswaterstaat (RWS) over de westelijke uiterwaarden. Vooraf hadden we van GL een conceptversie van het Stroomlijnrapport gekregen. Dit project, dat in opdracht van RWS wordt uitgevoerd, moet bij hoge waterstanden voor een onbelemmerde waterafvoer zorgen, door het creëren van een gladde vegetatie in de stroombaan. Daarvoor geldt het principe 'in de winter is de stroombaan glad, tenzij'. En dat 'tenzij' kan bestaan uit wettelijk beschermde natuurwaarden, bijzondere natuurwaarden die de terreineigenaar nastreeft en/of cultuurhistorische waarden zoals de Hollandse Waterlinie.

Natuurlijk hecht de NVWC heel veel belang aan een waterveilig rivierengebied, maar we willen ook dat natuurwaarden goed worden meegenomen in het ontwerp. Gelukkig konden we putten uit de Hak-al uiterwaardenspecial 2012-4. We hebben GL en RWS in het gesprek op een aantal onvermelde natuurfeiten in het concept gewezen en zijn benieuwd of deze verwerkt worden in het definitief ontwerp, dat dit voorjaar het vergunningsproces ingaat.

Los van het project Stroomlijn gaat Geldersch Landschap sowieso de uiterwaarden beheren. Tegen het NVWC-advies in heeft GL in de afgelopen maanden niets aan toezicht en handhaving gedaan, hetgeen te merken was aan het aantal loslopende honden in afgesloten gebied. Ook is de kans niet benut om de wilgenopslag van de bunkers in de Goilberdingerwaard te verwijderen. Dat had mooi gekund in de vorstperiode. Twee gemiste kansen.

GL heeft toegelicht dat zij integrale jaarrondbegrazing b.v. met Galloways geen optie vinden. Hun belangrijkste uitgangspunten voor het beheer zijn:

- scheiding tussen mens en vee;
- van mei tot november begrazing met vee door boeren uit de omgeving. Daarbij heeft GL een voorkeur voor oude cultuurhistorische rassen zoals het brandrood rund. Dit type rund stond overigens de afgelopen jaren 's zomers ook al in de Goilberdingerwaard.

GL is ervan overtuigd dat op deze manier de diversiteit behouden blijft en de wandelaar, ondanks de plaatsing van afrasteringen en de daardoor verminderde toegankelijkheid, dezelfde aantrekkelijke omgeving blijft ervaren als tot op heden het geval was. Wij schatten dat anders in.

Tot onze teleurstelling kregen we ook in dit gesprek, ondanks herhaalde vragen, geen duidelijkheid over de natuurdoelen die GL in de uiterwaarden nastreeft en welke voorwaarden worden gesteld aan de pachters. We maken ons vooral zorgen dat een te grote begrazingsdruk de kernkwaliteiten van beide uiterwaarden, te weten de waardevolle stroomdalvegetatie, kruidenrijk grasland en uitgebreide rietzones, met alle diersoorten die daarvan gebruikmaken, zal aantasten. Vooral de oude en brede rietvegetatie vertegenwoordigt langs de Grote rivieren een belangrijke natuurwaarde.

In dit gespreksstadium kiezen we er voor om positief-kritisch en op basis van natuurfeiten, geschraagd door de best mogelijke wetenschappelijke onderbouwing daarvan, met GL in gesprek te blijven. We krijgen van hen de komende maanden een nadere uitwerking van het voorgenomen beheer ter consultatie toegestuurd. Mocht die beheervisie (onverhoopt) ons inziens strijdig zijn met belangrijke (potentiële) natuurwaarden, dan zullen we als NVWC op andere manieren onze argumenten kracht moeten bijzetten.

We hebben GL uitgenodigd om een informatiebijeenkomst te organiseren voor alle geïnteresseerde Culemborgers. Heel veel bewoners zijn zeer betrokken bij het gebied. Dat blijkt o.a. ook uit alle vragen en suggesties die bij de NVWC binnenkomen.

We besluiten deze terugkoppeling met een woord van dank aan iedereen, binnen en buiten de NVWC, die ons van vragen en informatie heeft voorzien.

Jouke Altenburg
Margreet de Nie

PS
Dit artikel beschrijft de stand van zaken op 1 februari 2013 en kan wellicht op moment van verschijnen door de actualiteit zijn achterhaald. Zie voor actuele informatie de maandelijkse E-mailnieuwsbrief 'Tsjiepl' en/of de NVWC-site. 🌿

Culemborgse boerenzwaluwen onthullen trek- geheimen

door Jouke Altenburg,
Mark Collier en
Theo Boudewijn

Foto's Jouke Altenburg

Sinds 2009 is een aantal NVWC'ers actief met boerenzwaluwonderzoek: we tellen broedparen, volgen nesten en ringen jongen. In een beperkt aantal stallen vangen we jaarlijks ook de volwassen vogels, om de overleving te bepalen aan de hand van de geringde exemplaren. Al deze onderzoeken maken deel uit van een programma om de ontwikkelingen in de Nederlandse boerenzwaluwpopulatie te volgen.

In 2011 (Jaar van de Boerenzwaluw) en in 2012 hebben we deelgenomen aan een landelijk onderzoek dat als doel heeft de boerenzwaluwtrek verder te ontrafelen en daardoor ook de boerenzwaluw buiten onze landsgrenzen beter te kunnen beschermen. Dit artikel beschrijft het wedervaren van 'onze' zwaluwen. Dat gebeurt op hoofdlijnen, want over het landelijke onderzoek is namelijk nog een wetenschappelijk artikel in voorbereiding.

Geolocators

Het onderzoek naar het trekgedrag van boerenzwaluwen wordt uitgevoerd met geolocators: een chip van 0,7 gram die het lichtverloop in de tijd meet en opslaat. Hiermee kan globaal de positie van de zwaluw bepaald worden. Door de daglengte met de datum te combineren, kan de breedtegraad worden bepaald. Het tijdstip van zonsopgang geeft in combinatie met de datum de lengtegraad. Deze wijze van plaatsbepalen heeft een nauwkeurigheid van ca. 50-200 km. Voldoende om een zwaluw op trek te kunnen volgen. Na terugvangst van de zwaluwen (een geolocator is geen zender) kan met de data de trekroute gereconstrueerd worden.

Start in 2011

Tien boerenzwaluwmannetjes uit de stal van Wim en Janske Stol aan de Culemborgse Goilberdingerdijk werden op 2 juli 2011 met een heupgordeltje van een geolocator voorzien. Zeven andere zwaluwmannetjes werden geregistreerd als 'referentiegroep'. Zij kregen of hadden wel een ring van het Vogeltrekstation, maar geen geolocator. Dezelfde actie werd ook in Twente, nabij het Veluwemeer en in de zwaluwrijke provincie Friesland (twee ringgroepen) uitgevoerd. In totaal kregen dus 50 boerenzwaluwmannetjes een geolocator en werden 47 andere mannetjes 'aangewezen' als referentiegroep. Door de terugkeer van vogels van beide groepen met elkaar te vergelijken kunnen onverhoopt negatieve effecten van geolocators op de overleving worden aangetoond.

Terugvangst in 2012

Vanaf april stonden we gespannen in de startblokken. En met 'we' bedoelen we vooral Wim Stol. Hij liep vrijwel elke ochtend met een camera in de aanslag zijn paardenstal binnen: klaar om het bewijs te fotograferen dat een geolocatorzwaluw was teruggekeerd op het nest. De zwaluwen arriveerden met een grote spreiding. Medio mei waren nog maar vijf nesten bezet. Het jaar ervoor waren dat er twaalf. Op 17 mei 2012 hebben we in alle vroegte het mistnet in de stal opgesteld. De oogst

was elf zwaluwen, waarvan twee geolocatorvogels (B906 en B908) en drie uit de referentiegroep! Daaronder de twee 'Belgische# oude knarren': 10943750 (5e kalenderjaar) en 10292679 (6e kalenderjaar), die geolocator B906 heeft teruggebracht.

Op 27 mei zag Mark Collier tijdens een fietstochtje twee (!) geolocatorzwaluwen foerageren boven de lagune in

editie van het wetenschapsblad 'Science' hun bevindingen publiceerden over het trekgedrag van grauwe klauwieren en noordse nachtegalen, dat ook met geolocators werd onderzocht (Tøttrup et al., 2012).

Raymond liet ons per ommegaande weten dat onze drie geolocators goede gegevens hadden opgeslagen. Op de Landelijke dag van Sovon (27 november

Sahara (Speek & Speek 1984, Zwarts et al. 2009). Andere zwaluwen vlogen door naar Angola, Zambia en Botswana! Een verrassend grote spreiding in overwinteringsgebied dus. Boerenzwaluwen uit Ierland en Engeland overwinteren bijvoorbeeld vooral in Zuid-Afrika en Namibië (Wernham et al. 2002).

Het spektakel kwam met de terugreis. Het raadsel van de zeer gespreide zwaluwaankomst in 2012 kon namelijk door Raymond worden verklaard. De helft van alle teruggevangen Nederlandse geolocatorzwaluwen bleek op de terugweg naar de broedgebieden boven de Sahara te zijn omgekeerd! Zij vlogen weer honderden kilometers naar het zuiden en brachten daarna enkele dagen tot twee weken door in o.a. Ivoorkust, hoogstwaarschijnlijk om weer aan te sterken. Daarna vervolgden ze hun reis. Ook de Culemborgse zwaluwen B903 en B906 hebben dit gedaan. Waarschijnlijk waren zware zandstormen of harde tegenwind de oorzaak van het omkeren. Dit omkeergedrag is wel bekend van roofvogels, maar nog niet eerder vastgesteld bij zangvogels (mond. med. Raymond Klaassen).

Deze verklaring voor het omkeren wordt ondersteund door waarnemingen van enkele Nederlandse vogelaars. Zij rapporteerden in het vroege voorjaar van 2012 grote aantallen dode en stervende zwaluwen aan de rand van de Marokkaanse woestijn bij Khniffis (med. Kees Schreven). De slechte omstandigheden tijdens de terugtrek kunnen ook de oorzaak zijn van de indicatieve afname van het gemiddelde aantal broedparen van de boerenzwaluw in Nederland met zo'n 10-20% in 2012 ten opzichte van 2011 (Erfvogels in Beeld 2013).

Vervolg: 2012-2013

In de loop van juli 2012 zijn weer tien Betuwse boerenzwaluwmannetjes uitge-

Marc Collier met een net gelogeerde vogel in 2011 op het erf van de familie Middelcoop

de Baarsewaard. De vogels waren individueel herkenbaar aan de staartpennen. Wim Stol maakte dezelfde dag een 'bewijsfoto' van een boerenzwaluwman met geolocator bij nest 09-05. De tweede vangactie was snel georganiseerd: in de vroege ochtend van 2e Pinksterdag haalden we de zwaluwman met geolocator B903 uit het net. Drie van de tien Culemborgse geolocatorvogels zijn dus teruggevangen. Of de andere zeven vogels zijn omgekomen, elders hebben gebroed of het hele broedseizoen bij het groepje 'surplusmannetjes' buiten de stal hebben gevlogen, is niet vast te stellen. De jaarlijkse, gemiddelde overleving van adulte boerenzwaluwen is ruim 38% (Van der Jeugd 2012). Een terugkeerpercentage van 30% ligt dus wat lager. De steekproef is echter klein en daarmee wordt de factor toeval groter. En het heeft er alle schijn van dat een vierde geolocatorzwaluw wel in de buurt was, maar niet is teruggevangen. Rekenen we die mee dan komen we op 40% terugkeer.

De resultaten van 2011-2012

We bezorgden de geolocators bij Raymond Klaassen. Hij begeleidt het project namens het Vogeltrekstation. Raymond is een internationaal gerenommeerde trekvogelonderzoeker. Hij is een van de auteurs die in de december 2012-

2012) was het zover. Raymond tilde, vooruitlopend op de wetenschappelijke publicatie, in zijn lezing een grote tip van de sluier op.

De Culemborgse zwaluwen vlogen tussen de 350 en 470 km per dag op weg naar hun overwinteringsgebieden. Ze maakten onderweg enkele korte stops. Ze overwinterden in Congo en Kameroen (2x). Dat komt overeen met de informatie op basis van de schaarse ringterugmeldingen ten zuiden van de

Een geolocator zoals die is meegedragen door een van de Culemborgse boerenzwaluwen.

rust met een nieuw type geolocator. Deze laat de stroomlijn van de vogel nog beter intact en is als een 'rugzakje' bevestigd. Na enkele dagen is de geolocator door het verenpoetsen vrijwel volledig onder de rugveren verdwenen. Je ziet tussen de vleugels alleen nog een soort 'toupetje' van veren op de rug. Omdat bij Wim en Janske Stol op dat moment slechts zes broedparen actief waren, hebben we bij hen maar vier zwaluwmannetjes voorzien van een geolocator.

Voor het aanbrenge van de resterende geolocators hebben we medewerking gevraagd aan andere erfbewoners, waar we jaarlijks boerenzwaluwjongen ringen. Bij de familie De Raad aan de Rietveldseweg nestelen gemiddeld meer dan twintig broedparen. Hun stallen hebben echter veel hoeken en gaten; de kans op (terug-)vangst is daardoor helaas beperkt. Hier hebben we dan ook geen vogels uitgerust met geolocator. De familie Middelkoop aan de Goil-

berdingerdijk heeft een overzichtelijke kalverstal: twee van de vier aanwezige zwaluwmannetjes kregen een geolocator. Eén ervan (AV57501) bleek als nestjong op 8-7-2011 door ons te zijn geringd bij Wim en Janske Stol. Vier zwaluwmannetjes bij de familie Van Zanten aan de Aalsdijk in Buren completeren het tiental. Hier nestelen jaarlijks tien tot twaalf zwaluwpaartjes. Uiteraard zijn ook in 2012 adulte, geringde zwaluwmannetjes genoteerd als 'referentievogel'.

Alle betrokkenen kijken weer vol spanning uit naar het voorjaar van 2013. We hopen tenminste drie zwaluwmannetjes met een geolocator terug te vangen. Méér zou helemaal fantastisch zijn.

Dankwoord

Het NVWC-boerenzwaluwonderzoek is mogelijk dankzij de medewerking van de erfbewoners Huijgen, De Jong, Jongejeugd, Van der Meer, Middelkoop, Stol, Toes, De Raad, G. van Zanten en H. van Zanten. Van eind april tot in september zijn we vrijwel (twee-)wekelijks bij hen welkom!

Bennie van den Brink (Stichting Hirundo), Raymond Klaassen en Henk van der Jeugd (Vogeltrekstation Nederland) bedanken we voor de goede begeleiding van het geolocatorproject. Raymond Klaassen gaf toestemming voor het publiceren van de gegevens in dit artikel.

Het boerenzwaluwgeolocatoronderzoek is gefinancierd door Vogelbescherming Nederland. 🌿

Bronvermelding

- van der Jeugd H.P. (2012).
- Overleving van de boerenzwaluw in de periode 1991 - 2010.
- Vogeltrekstation rapport 2011-03.
- Vogeltrekstation, Wageningen.
- Erfvogels in Beeld 2013.
- Vogelbescherming Nederland
- Speek B.J. & G. Speek (1984).
- Thieme's vogeltrekAtlas.
- Thieme, Zutphen.
- Tøttrup A.P., R. H. G. Klaassen, M. W. Kristensen, R. Strandberg, Y. Vardanis, Å. Lindström, C. Rahbek, T. Alerstam & K. Thorup (2012). Drought in Africa Caused Delayed Arrival of European Songbirds.
- Science, 7 December 2012, Vol. 338 no. 6112 p. 1307, DOI: 10.1126/science.1227548.
- Wernham C.V., M.P.Toms, J.H. Marchant, J.A. Clark, G.M. Siriwardena & S.R. Baillie (red.) (2002).
- The Migration Atlas: movements of the birds of Britain and Ireland.
- Poyser, London.
- Zwarts L., R.G. Bijlsma, J. van der Kamp & E. Wymenga (2009).
- Living on the edge.
- KNNV Uitgeverij, Zeist.

Zwaluw met geolocator in 2011: de geolocator zit zichtbaar op de rug - de lichtgevoelige sensor steekt schuin omhoog

Het gevoel van een Big Year

door Gerrit Jan Klop

Wat is een Big Year?

Op dit moment wordt er binnen de vogelwerkgroep een zogenaamd Big Year gehouden. Als een vogelaar een Big Year doet, betekent dat dat hij voor zichzelf een doel heeft gesteld voor het huidige kalenderjaar. Dat doel is om in een vastgesteld gebied zoveel mogelijk vogelsoorten waar te nemen. Dit begint dus op 1 januari en eindigt als we elkaar een gelukkig nieuwjaar wensen een jaar later.

Meestal gebeurt dit in de context van een land. In Nederland is dat nog wel te doen, maar stel je eens voor om een Big Year te doen in de Verenigde Staten! Toch zijn er gepassioneerde vogelaars die dat doen. Daar is een heel leuk boek over geschreven door Mark Obmascik: Het Grote Vogeljaar (2006). Dit inspirerende boek beschrijft hoe drie totaal verschillende mensen een Big Year doen in de VS. De winnaar eindigt zo rond de 750 vogelsoorten en heeft om dat te bereiken meer dan 100.000 kilometer gereisd. Mede door dit boek en de verfilming ervan heeft een aantal personen binnen de vogelwerkgroep het idee opgevat om ook een Big Year te organiseren.

Wat is een Big Year van de NVWC?

Gelukkig is bij ons de schaal wat kleiner dan in het genoemde boek. Grofweg gaat het om het gebied dat wordt ingesloten door de Lek in het noorden, de Diefdijk in het westen, de Linge overgaand in de Korne in het zuiden en lijn Buren-rivierkruising in het oosten. In tegenstelling tot de regels van de Big Day mag je op iedere manier verplaatsen in dat gebied, dus ook met bijvoorbeeld de auto. Ook zijn er geen teams, want het is een individuele uitdaging. Natuurlijk mag je wel met zijn tweeën of meer het veld in om aan je Big-Yearlijst te werken. Sterker nog, dat wordt zelfs gestimuleerd, want een Big Year binnen onze vogelwerkgroep is vooral een sociaal evenement.

Wat doet een Big Year met je?

Hieronder een aantal opmerkelijkheden die ik bij mijzelf heb gezien die allemaal verband houden met dit Big Year.

- In de maand januari ben ik al meer en langer met de verreijkjer buiten geweest dan de zes maanden ervoor bij elkaar opgeteld.
- Dit lijkt ook voor veel andere deelnemers te gelden, want op willekeurige plekken in ons werkgebied en tijdstippen kom ik anderen tegen.
- Acht dagen naar de zon in de eerste week van mei leek een geweldig idee toen we die geboekt hebben in december. Een maand later heb ik spijt omdat ik dan acht dagen het werkgebied moet verlaten in de beste periode voor zeldzame trekvogels.
- Wie had er ooit van de Rommersteeg gehoord? Ik in ieder geval niet. Sinds 1 januari kom ik op plekken in de nabije omgeving die ik niet kende, en die prachtig blijken.
- Uren achtereen door besneeuwde grienden en oude eendenkooien struinen om dan eindelijk een houtsnip te vinden geeft een euforisch gevoel.
- Tijdens een bevlieging heb ik rond 1 januari plechtig beloofd dat ik voor iedere tien vogelsoorten op mijn Big Year lijst een kilo ga afvallen dit jaar. Met een beetje geluk zal ik op 31 december achttien kilo lichter moeten zijn.
- Geluk is natuurlijk een factor maar tot nu toe is het vooral een zaak van heel veel uren in het veld zijn.

De bedoeling van ons Big Year is dat het vooral een gebeuren is van gedeeld plezier. De passie voor vogels die we met elkaar delen komt volledig tot zijn recht tijdens dit Big Year. Een geweldig excuus om vaker met vrienden erop uit te gaan en elkaar met slap geouwehoer te vermaken. Ik voorspel dat de telpost dit voor- en najaar vaker en door meer mensen bezet zal zijn dan ooit tevoren. De avond voordat ik dit stuk afschrijf heb ik mijn honderdste soort voor dit jaar op mijn lijst mogen bijschrijven: een steenuil. Bosuilen waren daar ook aan het roepen. Na een melding op onze WhatsApp-groep waren Monique en Mario vijf minuten later aanwezig om mee te luisteren. Dat doet een Big Year met je; zelfs met een steenkoude oostenwind ga je op zondagavond laat nog de dijk op om +1 op je lijst te krijgen.

De actuele stand wordt dagelijks geupdate en is te zien via de pagina 'Waarnemingen' op nvwc.nl. 🐦

Vogelweekend in het

Lauwersmeergebied

28-30 september 2012

door Leo van der Kooij

Foto's Hans Kunstman

Op vrijdag 28 september vertrokken we punctueel om 12 uur met z'n zessen in twee auto's vanaf De Ketelvink. Wij, dat zijn Han Sloots, Charlotte Dirks, Eric Schuurman, Jurgen Geven, Hans Kunstman en Leo van der Kooij.

Hans en Leo hadden tevoren bij de Coöp aan het Chopinplein de nodige leeftocht ingeslagen. Han reed vooruit met Charlotte en Jurgen en Eric volgde met zijn busje met Hans en Leo als passagiers. Het was nog bewolkt, maar droog. De zon deed zijn best om hier en daar een gaatje in het wolkendeek te vinden. Op voorstel van Leo zouden we op de Praambult bij de Oostvaardersplassen stoppen om genietend van het uitzicht onze boterhammen op te eten. Geheel filevrij bereikten we deze plek om een uur of 1. De bult was al goed bezet met toeschouwers gewapend met kijkers en telescopen, maar we konden er best nog bij. De grote grazers liepen op flinke afstand. Ook de zeearend zat ver weg en was alleen met de telescoop in het zicht te krijgen. Een vos liet zich beter zien toen hij over het kale zand liep.

Na de rustpauze vertrokken we weer. Via Lelystad en Emmeloord reden we dwars door Friesland via de A7 en namen bij afslag 33 de N388 recht naar het noorden. Even hiervoor waren we elkaar uit het oog verloren toen Han een stop ging maken bij een tankstation, maar met behulp van de mobieltjes werd het

contact snel hersteld. Zo kwam het dat het busje van Eric ongeveer 10 minuten eerder bij de ingang van het bungalowpark Suyderoogh aan.

De teller stond op 240 km., een flinke afstand in een mooie tijd van 4 uur overbrugd!

Terwijl Hans zich bemoeide met de inschrijving bij de receptie, kwam Han aanrijden.

Al om 4 uur stonden we voor ons huisje nr. 253. We spraken af dat we ons eerst zouden installeren, alvorens een rondwandeling door het bos naar een uitzichtpunt over "De Rug" te maken. Tijdens de wandeling viel het ons op hoe stil het was in het bos waar de herfst zich al aandiende. Slechts af en toe een klein piepje verried waar zich een vogeltje moest ophouden.

Boven een kleine plas vlogen heel veel zwaluwen; boeren-, huis- en oeverzwaluwen allemaal door elkaar. Onder de weinige vogels op de plas ontdekten we na veel speurwerk nog dodaarzen en wintertalingen.

Zeearend!

Vanaf het uitzichtpunt kon je ver uitkijken over de grasvlakte en het water. Dat leverde voornamelijk ganzen en eenden, blauwe en grote zilverreigers op en zowaar ver weg een zeearend!

Na de wandeling liet zich de soep, naar keuze bospaddenstoelen- of tomatensoep, best smaken.

In de avond keken we naar de weder-

waardigheden van een drietal fanatieke, Amerikaanse vogelaars die elkaar met een BIG YEAR wilden verslaan. Voor de dombo's onder ons; een B.Y. is een wedstrijd van vogelaars die in een jaar tijd zoveel mogelijk soorten vogels in alle uithoeken van het Noord-Amerikaanse continent te zien willen krijgen. De film ging vooral over de vogelaars en hun buitensporige ijver om als hoogste te eindigen en daarbij elkaar de loef af te steken, meer vermaak dan lering zogezegd.

Hans stelde voor om in 2013 ook een B.Y. te houden, maar dan wel beperkt tot het werkgebied van de NVWC. Gezien de wederwaardigheden van de gefilmde vogelaars is zo'n onderneming noch van gevaar voor eigen leven ontbloeit noch voor bestendiging van een huwelijk bevorderlijk. Ik ben dus benieuwd wie met Hans dit waagstuk willen ondernemen.

Ook werd er een weddenschap gehouden, waarbij iedereen het aantal vogelsoorten noemde, dat volgens hem of haar gedurende het hele weekend gezien zou worden. Charlotte koos voor het hoogste aantal -70 soorten- en haar optimisme zou, zo bleek aan het eind, meer dan hem op het lijf geschreven.

De volgende dag, zaterdag 29 september, was het "rondje Lauwersmeer" gepland. Het idee daarachter is om met de wijzers van de klok mee het hele gebied rond te rijden en

op diverse plekken te stoppen en te voet naar kijkhutten en uitzichtpunten te lopen. Door met de wijzers van de klok mee te gaan, hadden we de zon zoveel mogelijk in de rug. Eenmaal aangekomen in Lauwersoog zouden we een restaurant opzoeken voor het diner, waarmee we deze dag gingen afsluiten.

Lichte buizerd

Na het gezamenlijke ontbijt, waarbij een forse aanslag op de ingekochte kaas werd gedaan, gingen we op pad. Al gauw stopten we om naar een mooie lichte buizerd te kijken die er een beetje verregend bij zat. Niet verwonderlijk want het had bijna de hele nacht geregend. Ook deze ochtend zouden we nog twee stevige buien over ons heen krijgen. Gelukkig scheen tussendoor de zon en naarmate de dag vorderde, kreeg de zon de overhand.

Langs een veld met een flinke kudde imposante Schotse hooglanderstieren bereikten we de schuilhut aan het Jaap Deensgat.

Dit is een van de beste plekken om een groot deel van het weidse landschap ongestoord te overzien. Telescopen zijn daarbij onontbeerlijk, want de afstanden zijn behoorlijk groot.

Gelukkig hadden we aan telescopen geen gebrek. Nauwkeurig afzoeken van de uitgestrekte vlakke leverde behalve groepen ganzen en eenden in diverse soorten ook een paar mooie slechtvalken en een zeearend op. Merkwaardig genoeg waren er maar weinig steltlopers. Overigens zou dit niet de enige plek zijn waar de "steltjes" verstek zouden laten gaan.

Vanuit de hut liepen we naar een heuveltje van waaruit je over het hoge riet heen op de Roodkeelplas kon kijken. Dit is het domein van de baardmannen. Hiermee worden niet bebaarde vogelaars van het Nico de Haan-type, maar de bijzonder sierlijke, kleurrijke vogeltjes bedoeld die bijna uitsluitend in rietvelden zijn aan te treffen. Inderdaad hoorden we hun typische tjink-tjink geluid en zagen we af en toe een glimp van de druk bewegende groepjes. Een mededeelzame vogelaar maakte ons groen van afgunst toen hij meldde zojuist een roerdomp in de telescoop te hebben gehad. Maar hoe wij ook speurden in de aangegeven richting, geen glimp van deze verdwijnkunstenaar!

Wegversperring

Snel stapten we weer in de auto's, want er kwam een flinke bui over ons heen. Verderop stuitte we op een wegversperring. Druipnatte, in gele hesjes gehulde verkeersregelaars, hekwerken en roodwitte linten lieten ons geen andere keus dan over Vierhuizen en Zoutkamp

een omweg te maken. Er bleek een wielervedstrijd aan de gang te zijn. Van de nood een deugd makend, gingen we in Zoutkamp af op een bakkerij, waar we ons de koffie met een heerlijk stuk streekgebak goed lieten smaken. Hans maakte van de gelegenheid gebruik om bij De Spar de geslonken kaasvoorraad aan te vullen.

Na deze welkome pauze reden we verder naar de Kollumerwaard. We sloegen een doodlopende weg in die uitkwam op een parkeerstrookje. Hier bleef Eric bij de auto's achter en gingen we met z'n vijven een stuk wandelen naar een uitzichtpunt, dat op de kaart staat aangegeven. Nieuwsgierig aangestaard door ruigbehaarde Schotse hooglanders en glibberend over modder en koeienvlaaien kwamen we aan bij een heuvel vanwaar we een mooi uitzicht hadden. Hier zagen we maar liefst drie zeearenden, twee volwassen exemplaren en een juveniel. De laatstgenoemde waarschijnlijk het jong dat dit jaar hier is uitgebroed.

Na deze wandeling reden we over de Kwelderweg in westelijke richting naar Dokkumer Nieuwe Zijlen. Bij het Zomerhuisbos parkeerden we om met een korte wandeling door het bos een ander uitzichtpunt te bezoeken. Hier ontmoette Leo een oude kennis die met een hele groep Noord-Hollandse vogelaars ook een weekend in het Lauwersmeergebied doorbracht; aanleiding volop om waarnemingen uit te wisselen. Een bruine duikeend met veel wit aan de

Snavelbasis bracht ons op het idee dat dit wel eens een toppereend zou kunnen zijn. De vogel werd dus van alle kanten goed bekeken en ja hoor alles wees erop dat het een wijfje toppereend was.

Dit was echt een verrassing en met stip werd deze vogel aan de steeds langer

Lichte buizerd.

wordende lijst toegevoegd. De wind, die de hele dag al stevig gewaaid had, werd steeds sterker. Dat had zeker invloed op de waarnemingen, want de meeste vogels bleven in dekking en ook waren er nauwelijks piepjes of roepjes te horen.

Onvergetelijk beeld

Onderweg naar Ezumakeeg, stopten we nog om een mooie groep goudplevieren te bewonderen. Op de kale akker vielen ze eerst nauwelijks op tussen de kieviten, maar met de telescopen kregen we ze prachtig in beeld. Nog mooier zichtbaar was de groep toen die opvloog en na enkele rondjes keurig neerstreek. Bij het zwenken in de vlucht zag je steeds afwisselend de donkere bovenkant en de flitsende witte onderkant, een onvergetelijk beeld.

De verwachtingen voor Ezumakeeg waren hooggespannen. Als je de op internet ingevoerde waarnemingen erop nakijkt, worden hier de meeste en de mooiste steltlopers genoteerd. Dat

Goudplevieren.

Sneeuwgors

werd echter een teleurstelling. Het licht was ideaal en er waren mooie plekken met korte plasdrasvegetatie, maar geen steltlopers op een klein groepje na, door de afstand zelfs met de telescoop niet op naam te brengen. Eenden en ganzen, en kokmeeuwen zaten er wel volop.

Verder maar weer naar de Bantpolder. We hadden van andere vogelaars gehoord dat er sneeuwganzen gezien waren. En ja hoor al gauw zagen we een groep ganzen vliegen waartussen een vijftal spierwitte met zwarte vleugelpunten, sneeuwganzen dus. In de polder zaten veel vogels; brandganzen, grauwe ganzen, wulpen, watersnippen, smienten en als bonus nog een mooie ruigpootbuiserd.

De weg door de Bantpolder komt uit op de afsluitdijk van de Lauwersmeer. Je kunt daar via een trap boven op de dijk komen en vandaar ver over de Waddenzee uitkijken. Dat deden wij natuurlijk ook, maar door de harde wind werden we bijna van de dijk afgeblazen. Toch bleek dat Eric en Leo het te snel voor gezien hielden, want de volhouders werden beloond met een groepje sneeuwgorzen dat vlak naast hen op de dijk neerstreek. Als bewijs toonde Hans een mooie foto die hij van een Sneeuwgorz gemaakt had. Dat deed wel een beetje pijn.

De haven van Lauwersoog was het volgende doel. De eidereenden, die hier altijd wel rondhangen, misten we hier. Gelukkig leverde goed rondkijken wel verrassingen op. We ontdekten op een kaal, geasfalteerd gasstation, omgeven door een hoog hek, een tapuit en een zwarte roodstaart. Tussen de basaltblokken scharrelden enkele steenlopers.

Piereneind

De eetlust was door de buitenlucht flink aangewakkerd en we gingen op zoek naar een restaurant. Restaurants zijn hier ruim voor handen en als je een liefhebber van vis bent, kom je hier goed aan je trekken. We belandden uiteindelijk in restaurant Piereneind - inderdaad verder kon niet-, waar we ons de vis heerlijk lieten smaken.

Toen we wilden wegrijden, merkten we dat er een jonge zilvermeeuw zat opgesloten achter een hek. De ruimte was zo nauw dat hij niet kon opstijgen. Door een stuk van het hek opzij te schuiven, konden we het benarde beest weer de ruimte geven.

In het donker reden we weer naar ons huisje. 's Avonds keken we naar een dvd die Leo had meegebracht. Het was een aflevering van Earthflight, een natuurdocumentaire van de BBC. Met behulp van camera's die op ganzen en zeearenden bevestigd waren konden we met de trekvogels over Noord-Amerika meevliegen; schitterende beelden en een mooie aanvulling op de belevenissen en waarnemingen van deze dag.

De volgende dag was het prachtig weer en ook de wind was flink afgenomen. We besloten om weer naar het Jaap Deensgat te rijden in de hoop daar de baardmannen goed in beeld te krijgen. Op weg daarheen ontdekten we nog een slechtvalk op de grond, die zich in het zonlicht mooi liet zien. Ook de baardmannen lieten ons niet in de steek. We zagen en hoorden verschillende groepjes. Toch blijft het een hele klus om de beweeglijke vogeltjes wat langer dan een paar seconden in beeld te krijgen.

Vandaag reden we terug naar de Waddenzeedijk. Daar namen we de Kustweg in oostelijke richting. Deze weg loopt langs het militaire oefenterrein, dat een groot stuk van het Lauwersmeergebied beslaat. In de weekenden is het gebied toegankelijk. Door de rust die er in de tijd dat er niet geoefend wordt heerst, komen er veel vogels en andere dieren voor. We zagen hier nog twee lepelaars en veel reeën die rustig liepen te grazen op de grasvlaktes tussen de bospercelen.

Kluten

De Kustweg eindigt aan de Groningse kant bij de kwelders van de Waddenzee. Hier beklommen we de dijk en keken met de zon in de rug over de kwelders

Steenloper

Slechtvalk

en de Waddenzee.

Het duurde even voordat we doorhadden dat de groep witte vogels in de verte geen meeuwen maar kluten waren. Die hadden we nog niet eerder gezien. Een andere steltloper was aanleiding tot discussie. Met boekjes en digitale afbeeldingen op iPhone liepen we alle kenmerken na en we kwamen tot de conclusie dat het een zwarte ruiter moest zijn. Een groepje kleinere steltlopers zat zover van ons vandaan dat zelfs met de telescopen het niet lukte om de soort(en) vast te stellen.

We hadden nog wat tijd over om een wandeling door het oefenterrein te maken, waar we buizerds, reeën en nog een groepje zwarte ruiters zagen. Het mooie weer maakte ook de vlinders actief. We zagen o.a. atalanta's en kleine vossen.

Aan alles komt en eind en zo ook aan dit vogelweekend. Terug in het huisje lunchten we en ruimden we alles op. Iedereen keek nu vol verwachting naar Jurgen want hij was aan zet om de totaalstand van de lijst met waargenomen vogelsoorten bekend te maken. Toen bleek dat zelfs Charlotte met haar hoogste schatting van 70 soorten nog te pessimistisch was geweest. De teller stakte bij 72! Zo hoort het want optimalisme loont.

Jurgen en Hans reden met Eric naar Culemborg en Leo ging met Han en Charlotte op weg naar het Fochteloër Veer om te proberen kraanvogels te zien. Het werd een mooie tocht door een landschap waar de herfstkleuren al aanwezig waren. De kraanvogels lieten zich zelfs vanaf de bijzonder architectonisch vormgegeven uitkijktoren, genaamd De Zeven, niet zien. Het prachtige uitzicht vergoedde echter veel.

Na een voortreffelijke pizza in Italiaans restaurant La Stalla in Zwolle, bereikten we zonder verder oponthoud onze thuisbasis Culemborg. 🍕

Activiteiten

Jeugd

door Winny Verdouw

Nachtvlinders

22 september 2012

Op vrijdagavond was Margreet de Nie zo aardig om twee vangkasten neer te zetten om gedurende de nacht nachtvlinders te vangen. In de kasten brandt een lampje waar de vlinders op afkomen, waarna ze de kast niet meer uit kunnen vliegen.

De volgende dag konden de kinderen één voor één met Margreet onder de klamboe voorzichtig met een penseeltje de uiltjes in een potje schuiven. Daarna kwam het puzzelwerk om de goede naam bij de gevangen vlinder te zoeken. Er zijn veel meer nachtvlinders dan dagvlinders. Annette en Kars kwamen ook nog helpen. Het is prettig te weten waar je op moet letten. De kinderen konden heel serieus de goede namen uit het dikke boek halen. Het is een leuke uitdaging! We vonden: vijf huismoeders, drie volgelingen, één putauil, één piramidevlinder, vier vierkantvlekkuilen, één grote worteluil en één zwarte c-uil. Bij één uil konden we niet achter de naam komen. Hij was al te veel versleten, afgevlogen! Dit was dus een activiteit in samenwerking met de insectenwerkgroep.

Hoe helpen we de vogels de winter door?

8 december 2012

We gaan het liefst naar buiten, maar knutselen met z'n allen in de Ketel-vink is toch altijd heel gezellig. Er was keus uit allerlei dingen. Je kon bekertjes vullen met gesmolten vet met zaadjes en oud brood. Er waren takken met gaten die je kon opvullen, of dennenappels volsmeren. Lange pindaslingers rijgen voor vooral de meesjes en een appelhouder voor de merels. Het hout moest mooi geschuurd en dan kon je het nog versieren met een brandpen. Tenslotte waren er nog mandarijntjes vol te stoppen met kruidnagelen. Dit laatste was meer bedoeld voor een lekker geurtje thuis. 🐦

Miniganzentelling

12 januari 2013

Met Hans Kunstman en Jurgen Geven van de Vogelwerkgroep trokken we met de kinderen de Goilberdingerwaard in. Bij het vertrekpunt het Werk aan het Spoel kregen de kinderen een verrekijker en een leuke zoekkaart met de zeven bekendste ganzen erop, en een lijstje om het aantal vogels bij te houden. Het was behoorlijk koud en de ganzen zaten in grote groepen bij elkaar. Ja, en dan maar tellen.

Zo zagen we grote groepen grauwe ganzen. Daar zijn er veel van. Een groep van 40, daarna een groepje van 15 en later een grote groep van 75 grauwe ganzen. Van de Canadese ganzen telden we een groep van 25 en later een groep van ruim 50 ganzen. De kolganzen, die zo op de grauwe ganzen lijken, zagen we met hun gestreepte buiken overvliegen. Ze maken ook een typisch geluid.

Omdat we echte vogelaars bij ons hadden ontdekten we ook een wintertaling, twee tafeleenden, vijf brilduikers en twee pijlstaarten. Hans maakte er een foto van en dan konden we ze op zijn toestel nog eens heel goed bekijken. Op de bank voor het voetveer kregen we warme chocolademelk, die Mienke de hele weg voor ons meegesjouwd had. Daar kregen we weer warme handen van. Een erg leuke ochtend met flinke groep van 14 kinderen. 🐦

Brandganzen en grauwe ganzen, foto Leo van de Kooij.

Brilduikerpaartje, foto Hans Kunstman.

Ransuil, foto Hans Kunstman.

Bij de Jaarvergadering van 23 maart onderging het bestuur een adering met het vertrek van drie leden: voorzitter Jouke Altenburg, secretaris Cocky de Groot en penningmeester Yme Jan Bosma. Johan de Kruif en Arjan Brenkman traden aan, waarmee een bestuur van vijf leden tot stand kwam. Na het terugtreden van Arjan in oktober sloot het bestuur het jaar met een bezetting van vier leden af. Vanaf augustus had Hans Kunstman echter als aspirant-bestuurslid de bestuursvergaderingen bijgewoond en in december liet hij weten zich kandidaat te stellen. Daarmee kwam het bestuur dus op de extra ALV van 4 januari 2013 weer op minimale sterkte.

Overleg en communicatie

Het bestuur vergaderde in 2012 elf maal. Drie keer werd informeel met een werkgroep van gedachten gewisseld en er werd gesproken met vertegenwoordigers van Werk aan het Spoel. Met de redactie werd overleg gepleegd over de communicatie-enquête die in januari van start ging. Ook sprak het bestuur, nog zonder resultaat, met de aftredende MAR-vertegenwoordiger, Jandirk Kievit, over zijn opvolging. E-mailnieuwsbrief Tsjiepl werd elf maal naar ruim 300 adressen binnen en buiten de NVWC verzonden. Mede uit waarderende reacties kunnen we constateren dat het een belangrijk communicatiemedium is geworden, net zoals de 'e-mail alerts' enkele dagen voor een lezing of activiteit.

Interne organisatie en processen

Penningmeester Johan de Kruif heeft in het afgelopen jaar de boekhouding vereenvoudigd en, samen met Toine van de Laar, de eerste stappen gezet op weg naar één digitaal systeem voor de financiële en ledenadministratie, dat in 2013 ingevoerd zal worden. Tegen het eind van het jaar werd de leden gevraagd een machtiging voor automatische incasso aan de NVWC af te geven.

Secretaris Margreet de Nie heeft een start gemaakt met het digitale archief van de vereniging. Dit omvatte aan het eind van het jaar zo'n 500 documenten. Het is de bedoeling dat leden in de loop van 2013 toegang tot een deel van dit archief kunnen krijgen. Het 'Handboek NVWC' is in de vorm van 'Interne lijsten, regels en afspraken' in dit archief opgenomen.

Verenigingsactiviteiten

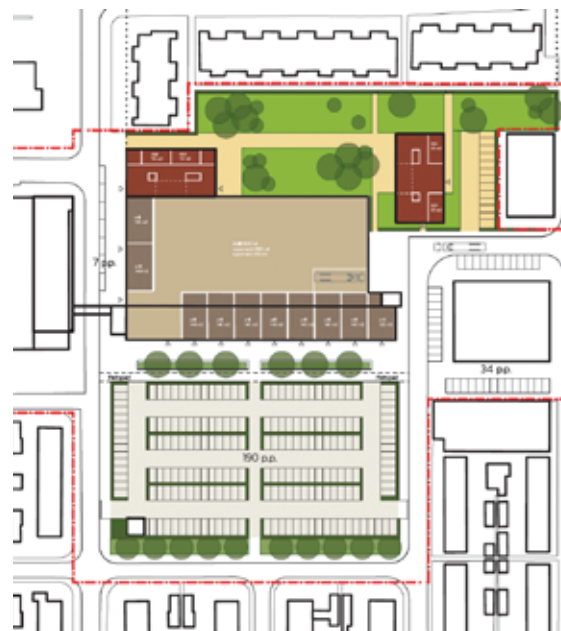
2012 ging goed van start met een druk bezochte nieuwjaarsbijeenkomst. De leden-voor-ledenavond trok een klein aantal 'eters', maar 's avonds genoot een flink publiek van fraaie vakantieplaatjes van verre en minder verre bestemmingen. Dankzij de goede voorbereiding van de diverse werkgroepen kon op 8 oktober in anderhalf uur het jaarprogramma 2013 in elkaar geschoven worden, inclusief het programma voor de jeugdgroep. Werk aan het Spoel was hierbij vertegenwoordigd.

Huisvesting

De huisvestingscommissie heeft in 2012 verder gewerkt aan het identificeren van opties voor herhuisvesting. Op 24 april werden tijdens een thema-avond drie opties onder de loep genomen: kinderboerderij 'De Heuvel', stadsboerderij 'Caetshage' en Molen Johanna. Conclusie was dat elke optie zijn voor- en tegens had; geen van de drie hoefde af te vallen. De gemeente had inmiddels de kelder van de Salaamander als 'fallback' toegezegd. Tegen het eind van het jaar bleken 'De Heuvel' en 'Caetshage' als optie geschrapt te moeten worden: op deze locaties is niet binnen afzienbare tijd een accommodatie voorhanden. Het pand 'Gelderland' bij het station werd als nieuwe optie op 17 december door een aantal NVWC'ers bezocht. Hoewel de feitelijke staat van de locatie het nodige verbeeldingsvermogen vereist, zag men hier wel mogelijkheden. De resultaten van een haalbaarheidsonderzoek, dat momenteel wordt uitgevoerd, zal in april een betere inblik in de toekomst van deze optie geven. We verwachten begin 2013 Molen Johanna te kunnen bezoeken. Het ziet er naar uit dat in de eerste helft van 2013 de knoop doorgehakt moet worden: de gemeente verwacht zomer 2013 met de werkzaamheden aan het Chopinplein te starten.

Bestuur

Chopinplan gemeente Culemborg

Samenwerking met de gemeente

Natuuroverleg

Het in 2011 gestarte Natuuroverleg kreeg in 2012 een structureel vervolg met drie bijeenkomsten. In dit kader werd de NVWC geïnformeerd over nieuwe ontwikkelingen en kreeg zij de gelegenheid vooraf te adviseren. In dit natuuroverleg participeren Kars Veling en Berry Lucas; Paul van Veen is in oktober uit de natuuroverleggroep teruggetreden. Arjan Brenkman volgde als bestuurslid Jouke Altenburg op als lid van de groep. Sinds zijn terugtreden is Jouke op afstand weer bij de groep betrokken.

Gegevenslevering

De samenwerkingsovereenkomst gegevenslevering werd voor drie jaar verlengd en loopt nu tot 23 maart 2015.

Natuur- en Milieueducatie

In het kader van de samenwerkingsovereenkomst Natuur- en Milieueducatie (NME), die eind 2013 afloopt, vertegenwoordigt Ruud Post de NVWC in de projectgroep die de NME-activiteiten op kinderboerderij 'De Heuvel' organiseert. Een aantal NVWC-vrijwilligers ondersteunt de jaarlijkse gemeentelijke Natuurfeestdag, waarbij leerlingen van groep 8 van de Culemborgse basisscholen les krijgen over vrienden en zelf in de vriend wilgen knotten.

Advisering

De NVWC adviseert de gemeente ook buiten het reguliere Natuuroverleg om. In 2012 heeft de natuuroverleggroep desgevraagd de gemeente geadviseerd in het kader van de gemeentelijke bezuinigingen op het gebied van de 'fysieke leefomgeving'. De NVWC diende een zienswijze in op de Nota van Uitgangspunten voor de wijziging van het Bestemmingsplan Buitengebied; de natuuroverleggroep heeft in 2012 ook de begin 2013 ingediende zienswijze op het voorontwerp Bestemmingsplan Buitengebied voorbereid.

Sloot in Parijsch, Co Sielhorst

Advisering andere organisaties

Geldersch Landschap

In mei vond op uitnodiging van de NVWC een eerste (kennismakings)gesprek met Geldersch Landschap plaats in verband met de overgang van het beheer van de Goilberdinger- en Baarsewaard van de gemeente naar Geldersch Landschap. Dit gesprek kreeg in november een vervolg toen de NVWC, samen met Werk aan het Spoel, door Geldersch Landschap en Rijkswaterstaat werd geïnformeerd over het project Stroomlijn, waarbij de vegetatie van deze uiterwaarden waar nodig aangepakt wordt om voldoende doorstroming bij hoog water te garanderen. De natuuroverleggroep heeft hiervoor uitvoerig voorwerk gedaan, dat ook gebruikt wordt bij het vervolgesprek, in 2013, over het toekomstige beheer van de uiterwaarden door Geldersch Landschap.

Geklepde Baarsewaard, Jan Dirk Buizer

Samenwerking met andere organisaties

Werk aan het Spoel

Werk aan het Spoel en de NVWC houden elkaar wederzijds op de hoogte van activiteiten, waarbij samenwerking of op z'n minst wisselwerking gewenst is. Een aantal NVWC-excursies gaat van start bij het Spoel. De knotwerkgroep draagt bij aan het beheer van de knotwilgen op deze locatie en de nestkastwerkgroep heeft gezorgd voor twaalf nestkasten op het terrein van Werk aan het Spoel.

Geldersch Landschap

In de zomer werd met Geldersch Landschap de huurovereenkomst van 8 m2 grond in de Beusichemse Waard voor de vogelobservatiepost met vijf jaar verlengd.

Vooruitblik 2013

Het jaarprogramma is weer goed gevuld en er lopen allerlei initiatieven. De NVWC

houdt een stevige vinger aan de pols van de natuurontwikkelingen in de Goilberdinger- en Baarsemwaard en is via het natuuroverleg op structurele wijze betrokken bij diverse ontwikkelingen in de gemeente.

Aan de horizon doemt nu echter steeds duidelijker het vertrek uit de Ketelvink op. Het bestuur acht het zeer waarschijnlijk dat 2013 in het teken van verhuizing zal staan. Op de nieuwjaarsbijeenkomst is al een oproep aan de leden gedaan om zich aan te melden om deze verhuizing voor te bereiden. Als het zo ver is, hopen we op de hulp en steun van veel leden te kunnen rekenen! 🐦

Dankzij een subsidie van de inmiddels opgeheven Stichting Zomerfeesten is een deel van het gereedschap vervangen en aangevuld. Een nieuwe ladder, beugelzagen en kniptangen.

In het seizoen 2011/2012 is de knotwerkgroep 5 dagen aan het werk geweest op 3 locaties in de omgeving van Culemborg en Beusichem op 5 werkdagen. Dit over de periode november tot eind februari. In totaal werden er 63 bomen gesnoeid.

Een nieuwe locatie is Fort Werk aan het Spoel. De NVWC heeft met de stichting afspraken over samenwerking. De knotwerkgroep geeft daar invulling aan door de knotwilgen rondom het fort te onderhouden. Op de eerste werkdag werd vrijwel de gehele zuidkant gesnoeid met ondersteuning van een aantal vrijwilligers van het fort. De gemeente Culemborg heeft op een later tijdstip het hout versnipperd. De veldkeuken verzorgde voor de vrijwilligers erwtensoenp met brood tijdens de middagpauze.

Een andere forse klus werd geklaard aan de Prijsseweg. NVWC-lid Winny Verdouw heeft rondom het huis en perceel een rij knotwilgen staan die in vele jaren niet waren gesnoeid. Een flinke klus die naast een flinke stapel brandhout ook een tweetal flinke "flinke" houtwallen opleverde.

De laatste locatie betrof de Duinen in Beusichem, hier konden 15 bomen van hun inmiddels weer zware takkenbos worden verlost. Gezien de afstand vanaf de boerderij tot de knotplaats in de uiterwaarden is al het hout verbrand. Hiervoor was opnieuw ontheffing verleend door de gemeente Buren met de aantekening dat zij over de voorwaarden (ontheffing leges en stoken op zaterdag) wilde overleggen. Inmiddels is met de nodige moeite nog wel ontheffing voor 2012/2013 verleend.

Over dit seizoen werd van de Stichting Geldersch Landschapsbeheer nog een subsidie van € 189,- verkregen, oftewel 3 euro per boom.

De werkverdeling van de werkgroep is eenvoudig, Wim Smits is, naast de vaste motorzager degene die zorgt voor aanschaf en onderhoud van het materiaal, koffie zetten op de knotdagen en vervoer naar de knotplaats. Harry van de Warenburg verzorgt communicatie met de eigenaren van de bomen, gemeenten, Gelders Landschapsbeheer, convocaties en dergelijke. En daarnaast uiteraard de vrijwilligers die hun steentje bijdragen op de knotdagen zelf door de handen uit de mouwen te steken.

Ook in 2012/2013 zal de werkgroep weer actief op diverse locaties in Culemborg en Beusichem. Voor data en plaatsen zie de Hak-al of persberichten. 🐦

Voor meer informatie kun je terecht bij:

Harry van de Warenburg tel. 0345 - 514358
Wim Smits tel. 0345 - 501671

Knot- werkgroep

Door Harry van de Warenburg

Knotten, maker onbekend

Insecten- werkgroep

Door Margreet de Nie

Schaatsenrijders, Berry Lucas

Het insectenseizoen 2012 begon met een warme, droge lente: de nachtvlinders konden dan ook al in de eerste helft van maart de eerste voorjaarssoorten aantekenen. Begin april werd voor de eerste keer de marmerspanner in deze omgeving gezien. Na dit enthousiaste begin duurde het even voordat de insecten zich goed lieten zien, maar in mei ging het seizoen echt van start. Zo werd in het Tichelterrein de al eerder in dit gebied gesignaleerde noordse witsnuitlibel gezien. Nieuw echter was de aanwezigheid van de gevlekte witsnuitlibel. Deze zeldzame en beschermde soort is niet eerder in de omgeving van Culemborg waargenomen. Hij komt vooral in laagveenmoerassen en bij sommige vennen voor en wordt eigenlijk zelden of nooit daarbuiten gezien. Tot 2012 was de dichtstbijzijnde vindplaats in de Loosdrechtse plassen. Het was echter een bijzonder jaar voor de gevlekte witsnuitlibel: op tientallen plaatsen zijn zwervende dieren gezien. Het wordt komend jaar spannend of er locaties zijn waar de soort is blijven hangen.

De zomer was koud en nat en dat werd ook in het najaar niet meer echt goedge maakt.

Ook opmerkelijk was de alomtegenwoordigheid van het bont zandoogje, dat aan een opmars bezig is in Nederland: deze vlinder werd in heel Culemborg aangetroffen, op alle monitoringroutes (een flinke populatie in de Zump) en zelfs in het komkleigebied in het Lage Veld (gebied Mariënwaerd).

Monitoren vlinders en libellen

Ondanks het slechte weer in de zomer, overigens net zoals in 2011, zijn zowel de libellen- als de vlinderroutes in 2012 goed gelopen.

De vlinderroutes liggen in de Zump, Caetshage, de Regulieren en in de Baarsemwaard (zomerdijk en spoordijk). Voor het eerst werden ook de dagactieve nachtvlinders in de tellingen meegenomen. De route door de proeftuin van Caetshage werd dit jaar niet geteld vanwege een reorganisatie van de tuin. Wel werd de Caetshage-route langs de Rijksstraatweg geteld. Op de route Baarsemwaard spoordijk werden vrijwel alle vlinders minder gezien dan in 2010 en 2011, het koevinkje zelfs in het geheel niet. Nieuw is een vlinderroute op een kruidenrijke oever op landgoed De Geer. Leuk waren hier de icarusblauwtjes en argusvlinders.

De libellenroutes liggen in de Zump, Caetshage, de Regulieren, het Tichelterrein, en de Goilberdingerwaard. De route langs de noordzijde van de noordstrang in de Baarsemwaard is deze zomer weer gelopen, maar net als in eerdere jaren verruigde het terrein sterk in de loop van de zomer. Dat gold dit jaar ook voor de route in de Goilberdingerwaard.

In de Goilberdingerwaard werd een enkele tengere grasjuffer gezien, verder beperkte de oogst zich tot lantaarntjes en gewone oeverlibellen. In de Baarsemwaard waren de aantallen hoog in vergelijking met eerdere jaren, met als nieuweling langs de noordstrang de vroege glazenmaker.

Op landgoed De Geer is ook een nieuwe libellenroute uitgezet langs de oever van de waterpartij. Het water is van goede kwaliteit. De meest opmerkelijke waarneming hier was die van drie plasrombouten die zich territoriaal gedroegen.

Ook de groene glazenmakeroute in de Regulieren is dit jaar weer gelopen, maar er is geen groene glazenmaker gezien. Dit doet vermoeden dat het mannetje dat vorig jaar in de route vloog een zwerver was.

Inventariseren nachtvlinders

In 2012 is het maandelijks nachtvlinderen met behulp van een laken en licht in EVA-Lanxmeer voortgezet. Er waren meestal vier à vijf NVWC-leden aanwezig. Daarnaast deden onze Utrechtse burens mee om ervaring op te doen met het determineren van nachtvlinders. Veel wijkbewoners reageerden met een praatje of kwamen even kijken. Over het hele jaar werden hier 224 nachtvlinders geteld, verdeeld over 78 verschillende soorten. Een erg opvallende verschijning was het rood weeskind, dat met smeergelokt is.

Het nachtvliederen met een lichtval op drie adressen in Culemborg is geïntensiveerd. Deze adressen doen mee in het Landelijk meetnet nachtvlieders. Zowel aan de Akkerwinde als aan de Landzichtweg werd de val 18 keer gezet, met als resultaat over het hele jaar 334 nachtvlieders verdeeld over 79 soorten aan de Akkerwinde en 762 nachtvlieders/97 soorten aan de Landzichtweg. Aan de Merelweg werd 13 keer afwisselend met de 'gewone' lamp en met 'black light' gevangen, wat in totaal 179 nachtvlieders/52 soorten opleverde (plus nog enkele niet-gedetermineerde nachtvlieders). Leuke 'nieuwe' soorten waren de zuringuil en de schedeldrager.

Er is behalve midzomer, elke maand (ook 's winters) gesmeerd in de Zump. Hiermee werden onder meer twee 2 rood weeskinderen gelokt en veel overwinterende uilen.

De jeugdgroep heeft net als vorig jaar een ochtend (22 september) meegeholpen om de inhoud van een nachtvliederval te determineren.

Werkgroepsactiviteiten

De werkgroepsactiviteiten begonnen al in februari met een aantal avonden dode nachtvlieders determineren. Bij een onderzoek naar kokerjuffers bij sprengen op de Veluwe, met behulp van lichtvallen, waren ook veel nachtvlieders gevangen. Deze 'bijvangst' zijn door de insectenwerkgroep op naam gebracht, een goede oefening voor de nachtvliedersaars van de insectenwerkgroep. Het leverde in totaal ongeveer 75 soorten op, de gegevens zijn aan Natuurmonumenten doorgegeven.

Twee werkgroepexcursies moesten dit jaar wegens slecht weer afgelast worden: een bezoek aan de Molenkade en een van de inventarisaties van de Baarsem- en Goilberdingerwaard in verband met de overname van het beheer door Stichting Het Gelders Landschap. Op 1 september kon de tweede geplande inventarisatie wel doorgaan. Er werden vooral veel sprinkhanen aangetroffen.

Een avondexcursie nachtvlieders (smeer) in de Zump, eind oktober, werd gecombineerd met een werkgroepsetentje. In november hebben een aantal werkgroepsleden zich bekwaamd in het determineren van libellenlarvehuidjes aan de hand van de nieuwe veldgids: een precies werkje waar scherpe ogen en veel geduld voor nodig bleken. Wel was de conclusie dat het met het nieuwe fotoboek een stuk beter gaat dan met de oude tabellen.

Excursies

De insectenwerkgroep organiseerde twee openbare excursies. Allereerst was er op 22 juni de Nationale Nachtvliedernacht: er kwamen tien mensen en 32 nachtvlieders/18 soorten op de locatie Eva-Lanxmeer. In het Tichelterrein kwamen vier mensen en werden 26 soorten nachtvlieders gevangen. De excursie van 25 augustus vanaf Werk aan het Spoel trok zestien belangstellenden. Vanwege het minder goede weer waren er weinig insecten te zien en werden vooral planten bekeken.

De jaarlijkse Vlindervakantiefoto/diaopnaambrengavond in december had een lage opkomst, maar er konden prachtige Nederlandse libellenfoto's bekeken worden. Een aantal nog niet gedetermineerde soorten werd op naam gebracht. De avond werd verder gevuld met nachtvlieders en vakantie-opnamen.

Lezingen en publicaties

Aan de lezingavond over de uiterwaarden op 20 april werd bijgedragen met lezingen over vlinders, libellen en sprinkhanen in de Baarsem- en Goilberdingerwaard. In de Hak-al van december 2012, een uiterwaardenspecial, werden deze bijdragen gepubliceerd. In de lezing van 11 mei werd verteld "Hoe Vlinders en Libellen 'het' doen", aangevuld met enkele films.

In korte artikeltjes in de Hak-al werd aandacht besteed aan enkele dagvlinders (kolibrievlinder, argusvlinder en oranje luzernevlinder) en aan twee nachtvlieders (marmerspanner en grote beer).

Op de website werd vooral melding gemaakt van nachtvliederswaarnemingen.

Gewone oeverlibel, Jan Dirk Buizer

Dubbelstipvoorjaarsuil, Jan Dirk Buizer

Nationale Nachtvliedernacht, Jan Dirk Buizer

Redactie

door door **Louis van Oort (m.m.v.
Berry Lucas)**

Welkom

Iedereen die geïnteresseerd is in insecten is van harte welkom bij de werkgroep. Kennis is niet noodzakelijk, interesse en enthousiasme voor insecten wel. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Rob van de Haterd (0345-52 25 82, robrob@zonnet.nl) of gewoon een keer meedoen met een activiteit. 🐛

De redactie kreeg in 2012 een wat andere samenstelling. Yvonne van Gils droeg na 3 jaar trouwe dienst de redactiecoördinatie over aan Dirk van Opheusden, een fanatiek vogelwerkgroep lid. Verder vormt Berry Lucas nu samen met Jan Dirk Buizer het vaste opmaakteam, dat van iedere Hak-al een professioneel ogend magazine weet te maken. Dat kwam op indrukwekkende wijze tot uiting in de laatste uitgave van 2012: een werkelijk weergaloze uiterwaardenspecial in full colour glossy uitvoering.

Met het uitkomen van de uiterwaardenspecial werd het redactionele plan bestendigd om van de laatste uitgave van het jaar een special te maken. We begonnen hiermee in 2010 met de biodiversiteitsspecial en in 2011 kwam de Regulierenspecial uit. De basis voor deze uitgaven is steeds een lezing in het voorjaar waaraan verschillende leden een bijdrage leveren. Die bijdragen worden vervolgens omgezet in artikelen, aangevuld met andere stukken over het thema. Dit jaar gaat de voorjaarslezing over... het voorjaar, en dan met name 'de eerste' (vogels, vlinders etc.). Het zit er dus dik in dat er in december een 'eerste'-special op de mat ploft.

Naast de special brachten we in 2012 drie 'gewone' Hak-als uit, waarbij in de Hak-al van maart het jaarverslag 2011 was opgenomen. In totaal maakten we 140 redactiepagina's, 28 minder dan in 2011. Er lijkt sprake van een trend, want in 2011 brachten we ook al 40 pagina's minder uit dan in het jaar ervoor. Toch merken we niet van afnemend animo bij auteurs. Sterker nog, de dikte van de Hak-als neemt weliswaar wat af, maar de kwaliteit van de artikelen lijkt toe te nemen. Het gaat in een tijd van digitale dominantie dus nog altijd bijzonder goed met onze papieren uitgave.

Die 140 redactiepagina's van 2012 werden verdeeld over de volgende uitgaven:

1. Hak-al februari/jaarverslag (32 pagina's)
2. Hak-al juni (32 pagina's)
3. Hak-al oktober (28 pagina's)
4. Hak-al december/Uiterwaardenspecial (48 pagina's)

Tot slot zijn we dit jaar op zoek gegaan naar een efficiënte manier om het opmaakproces van de Hak-al te stroomlijnen. Inmiddels worden de opmaakbestanden al online beheerd. Er bestaan technieken om ook online het blad op te laten maken door meerdere creatieve leden. In 2013 zullen we die mogelijkheid verder onderzoeken.

Door op scherpe aanbiedingen in te gaan en onder meer ruimte te bieden aan lokale adverteerders, kunnen we de Hak-al mogelijk blijvend in kleur uitgeven. De Regulierenspecial was een proeve daarvan en deze smaakte wat de redactie betreft naar meer. 🐛

Uiterwaardenspecial

Ook in 2012 hebben de leden van de vogelwerkgroep weer de nodige uren aan hun hobby mogen besteden. In het kort is het jaar wel te beschrijven als gevuld met tellingen, excursies en de volledige inzet bij wedstrijden en record-gingen. Een aantal tellingen en excursies staat hieronder beschreven.

Winterwandeling

Op 11 januari was de tweede activiteit van de vogelwerkgroep. Een tweedelig probeersel waarbij de uiterwaarden en wat daar leeft bekeken wordt. Vanaf fort Werk aan 't Spoel startte een wandeling door de Goilberdingerwaard. Een besneeuwd landschap en een met een dikke laag ijs bedekte waterpartij vormden het decor voor deze wandeling. Eindeloze stilte en een zacht zonnetje boden troost bij de gedachte dat er maar één deelnemer op de excursie was afgekomen. Erg veel vogels waren er niet. Op de Lek zwom een paartje brilduiker. Even verderop zat in een gewone es een torenvalk van haar pas gevangen muis te eten. Door de telescoop hebben we hier even naar staan kijken. Het was een mooie wandeling.

Op twee juni was het vervolg. Negen personen namen deel aan de wandeling vanaf fort Werk aan 't Spoel. Aan bod kwamen vogels, dagvlinders, libellen en planten. De bosrietzanger is op zich een niet heel bijzondere soort, maar leuk was dat we in het midden van de zangpiek van de vogels zaten. Vanaf het eerste punt waren soms wel drie zingende mannetjes tegelijk te bekijken. Door de telescoop was dit een extra beleving. De wandeling over de zomerdijk leverde nog icarusblauwtjes en kleine vossen op.

Riviervogeltelling

Hans Kunstman en Jurgen Geven hebben in 2012 de riviervogeltellingen georganiseerd. Acht maal is er een groep vogelaars het veld in gegaan om de watervogels te tellen vanaf pont Culemborg tot aan de rivierkruising met het Amsterdam-Rijnkanaal. De eerste telling was op 14 januari. De tellingen vroeg in het jaar betreffen vooral aantallen ganzen en eenden. Eigenlijk alle ganzen en eenden in het werkgebied kun je op deze tellingen zien. De moeite waard om te noemen zijn de groepen tafeleenden en pijlstaarten. Groepen met duizenden brandganzen en kolganzen waar soms, als je geluk hebt, een gekleurde vogel tussen zit. In de laatste telling werd er zelfs een vrij zeker tweetal dwergganzen gezien. Helaas zaten de vogels te ver om deze met zekerheid te noteren. De tellingen zijn in januari van 2013 vervolgd en voor maart en april worden nog tellers gezocht. Op de website is te zien wanneer de tellingen exact zijn en worden korte verslagjes van de ervaringen geplaatst.

Roofvogeltelling

De eerste telling is de roofvogeltelling. Al enkele decennia worden deze tellingen uitgevoerd. De laatste jaren wordt de organisatie gedragen door Mark Collier. Op 28 januari is het werkgebied per fiets doorkruist en zijn roofvogels en lokale zeldzaamheden genoteerd. Die dag zijn er 74 buizerds geteld en acht torenvalken. Drie spersers en een havik maakten het spectrum compleet. Het aantal buizerds was ruim de helft minder dan het jaar ervoor. Mogelijk heeft dit te maken met de muizenstand dat jaar. Acht tellers hadden een mooie dag met zon en weinig wind.

Excursie Limburg

Met een handvol enthousiaste vogelaars heeft er op 26 februari een excursie naar Limburg plaatsgevonden. Er is gestart bij het hamsterreservaat nabij Sibbe. Dit is een goede plek voor groepen geelgorzen, veldleeuweriken en met een beetje geluk enkele tientallen grauwe gorzen. Laatstgenoemde bleven helaas buiten beeld. De omgeving Margraten staat bekend als een overwinteringsplek voor blauwe kiekendieven. Een aantal is waargenomen tijdens deze dag. Aangezien het geen goed weer was, viel het mee dat deze vogels toch nog zijn gezien. Een leuke stop op de Limburg excursie is het bos nabij Posterholt. Buiten dat je hier leuk kunt wandelen maak je hier kans op alle in de winter in Nederland verblijvende spechten. Met uitzondering van de kleine bonte specht zijn deze gezien. Het was een gezellige dag.

Vogel- werkgroep

Door Daniël Beuker

Roofvogel, Jan Dirk Buizer

Boomklever, Mario Huizinga

Cursus

Ieder jaar probeert de vogelwerkgroep een cursus in haar activiteiten te verwerken. Dit jaar hadden Gerrit Jan en Daniël Beuker een cursus vogelgeluiden georganiseerd. Op 17 maart zaten er ruim 35 geïnteresseerden in de Ketelvink. Het nut van geluid en de verschillen in bedoeling van diverse geluiden en roepjes werden uitgelegd. Tal van voorbeelden kwamen langs. Van roerdomp tot winterkoning en van kolgans tot sperwer. De avond werd succesvol afgesloten met een toetsje waaruit bleek dat er veel was blijven hangen. Als oefening zijn er twee excursies aan de cursus verbonden. De eerste vond plaats in de Plantage. Hier stonden bosvogels op het programma. De zang van de boomklever en het roffelen van de grote bonte specht pasten goed binnen dit thema. Een tweede excursieochtend vond plaats in de Zump. Hier werden de vogels van ruigte en struweel behandeld. Zwartkop en roodborst spanden hier de kroon met hun veelvuldige aanwezigheid. Ten slotte werd een deel van de cursusdeelnemers nog getraakteerd op een paartje sperwer dat luid kekkerend aanwezig was.

Inventarisatie Baarsem- en Goilberdingerwaard

In het voorjaar van 2012 is zowel de Baarsemwaard als de Goilberdingerwaard op broedvogels geïnventariseerd. De reden hier voor is het wisselen van beheerder. Na jarenlang beheer van de uiterwaarden door de gemeente Culemborg is het beheer teruggegeven aan Het Geldersch Landschap. Met het oog op de te verwachten veranderingen in beheer heeft de vogelwerkgroep er een inventarisatie naar broedvogels uitgevoerd. Een uitgebreid verslag hierover heeft gestaan in de Hak-al-special van december 2012.

Big-Day

Een jaarlijks terugkerend evenement en voor sommige vogelaars de sensatie van het jaar is de Big Day. Dit jaar werd er gestreden tussen zes teams. Omdat er in een eerdere Hak-al al uitgebreid verslag is gedaan zal er hier niet uitvoerig over worden geschreven. Wel mag nog even genoemd worden dat de winnaars maar liefst 109 soorten vogels hebben gezien. De onverslagen kampioenen Arjan en Louis wisten het dit jaar weer te doen. Een greep uit het soortenspectrum: Engelse gele kwikstaart, gekraagde roodstaart, kleine bonte specht, nachtegaal, purperreiger, Pontische meeuw, smelleken en zwarte stern. Dit is er weer een Big Day zijn.

Avondexcursie Zouweboezem

Onder leiding van Leo van der Kooy vond er op vrijdag 25 mei een avondexcursie plaats naar de Zouweboezem bij Lexmond. Traditioneel wordt deze excursie 's avonds gehouden aangezien veel rietvogels dan zeer actief zijn. Vogels als rietzanger, snor, sprinkhaanzanger, kleine karekiet en blauwborst zingen om het hardst. Tijdens de vroege schemer worden er tientallen purperreigers gezien die voor het vallen van de avond op het nest willen zitten. Dit is een spectaculair gezicht. Boven de plas-drasgebieden zijn enkele boomvalken en een bruine kiekendief gezien.

Wandelexcursie Leersumse veld

Een zomerse excursie werd georganiseerd voor zondag 3 juli. Tijdens de voorbereiding waren door excursieleider Dirk van Opheusden plekken gezocht voor bonte vliegen-vanger, raaf en fluitier. Op de dag zelf was het echter niet al te best weer. Veel zangers lieten zich niet goed horen. De fluiters lieten verstek gaan, maar prachtig zingende boomleeuweriken maakten dat weer een beetje goed. Verder was het een prettige wandeling.

Trektellen

Het trektelseizoen loopt van de eerste zaterdag van augustus tot de laatste van november. Hadden de organisatoren voorheen wel eens moeite tellers te vinden, dit jaar was een aantal van tien tellers op de post niet ongewoon. Records sneuvelen van boerenzwaluw en van houtduif. Ook van aalscholver en kolgans werden hoge aantallen geteld. In totaal werden er in 2012 over telpost de Redichemse waard 31.847 vogels geteld. In ieder geval het melden waard zijn zeearend, visarend, smelleken, slechtvalk, geelpootmeeuw, duinpieper en geelgors. Vele andere soorten zijn gezien of enkel gehoord. Het enthousiasme is groot in de groep tellers.

Big Day Zwart Altenburg

Kramsvogel, Petra Ringenaldus

Rode-ogentelling

Iedere eerste zaterdag van de maand oktober organiseert Vogelbescherming Nederland het Nederlandse deel van de Euro Birdwatch. Hierbij worden de gegevens van de telposten in Nederland aan het einde van de ochtend doorgegeven en wordt hierop Europees niveau verslag van gelegd. De vogelwerkgroep van de NVWC heeft van deze dag de jaarlijks terugkomende rode-ogentelling gemaakt. Dit houdt in dat van zonsopkomst tot zonsondergang trek zal worden geteld op de telpost in de Redichemse waard. De gehele dag is er voor belangstellenden de mogelijkheid om eens te kijken wat de vogelwerkgroep hier doet. Behalve dat het erg gezellig is wordt er flink gevogeld. Anders dan bij de gewone trektellingen worden door het tellen over de hele dag meer roofvogels opgepikt. Ook bijzonderheden worden op zo'n dag opgemerkt. Met name ganzen vlogen goed. Een groep rietganzen en kleine rietganzen passeerde de telpost. Even later vlogen er twee luid roepende dwergganzen over de hoofden van de tellers.

Kolonievogeltellingen

Verdeeld over het jaar zijn er verschillende kolonievogeltellingen uitgevoerd. Ieder jaar worden de blauwe reigers, de ooievaars, de roeken en de huiszwaluwen geteld. Voor het tellen van de oeverzwaluwen is dit jaar geen vrijwilliger gevonden.

Kortom; het was een vol jaar met veel gedreven vogelaars. 🐦

IJsvogel, Wiegert Sluis

Het afgelopen jaar is de plantenwerkgroep enkele keren op excursie geweest.

Op 23 juni maakten we onder leiding van Kees van de Vate een fietstocht in en rond 's Hertogenbosch, waarbij we aan de hand van de Planten kijk/wandelgids van Ton Denters verschillende botanisch interessante plekken in en rond de Brabantse hoofdstad bezochten. Het was een zeer geslaagde tocht, waarbij we veel van de ons beloofde botanische schatten hebben kunnen vinden.

Op zaterdag 11 augustus leidden Kees en ik een groep belangstellenden rond in de Goilberdingerwaard bij Werk aan 't Spoel. De uitbundig bloeiende kattenstaarten en de manshoge springbalsemien trokken de meeste aandacht. Voor de excursieleiders zelf was de ontdekking van de zwarte mosterd een leuke verrassing. De planten hadden we eerder voor de sterk daarop lijkende herik gehouden.

De traditionele paddenstoelenexcursie werd op 13 oktober in het landgoed Soelen gehouden. Er werden weer hele mooie vondsten gedaan, zoals groene glibberzwam, kogelhoutzwam, goudporieboleet, stink mycena en zwarte kluiwzwam. In totaal ruim veertig soorten.

De functie van coördinator van de plantenwerkgroep is nog steeds vacant. Onder de kleine groep mensen die hun botanische interesse met elkaar en andere leden van de NVWC willen delen, is helaas nog niemand opgestaan om de kar te trekken. 🐦

Planten- werkgroep

Door Leo van der Kooij

Wilgenroosje, Berry Lucas

Nestkast- werkgroep

Door Leo van der Kooij

De torenvalken deden het beter dan vorig jaar. Bij de kerkuilen is helaas geen vooruitgang te constateren. Bovendien zijn er nu al twee kerkuilparen die door bosuilen uit hun broedkast verdreven zijn. In een kerkuilkast waar nog niet eerder door kerkuilen gebroed is, heeft dit jaar ook nog een bosuil gezeten. Daarna werd de kast door kerkuilen bezet, maar het legsel of de jongen zijn bij een volgende controle niet meer waargenomen. Waarschijnlijk is hier een roofdier aan het werk geweest. Ook bij de steenuilen zijn onze kasten helaas weinig in trek. Het paartje dat al jaren trouw een nestkast betreft, was ook dit jaar begonnen met broeden. Helaas is het broedsel net als in 2011 mislukt. De eieren zijn niet vruchtbaar gebleken.

Het bestand aan nestkasten in het verslagjaar is: 19 Torenvalkkasten, 8 bosuilkasten, 15 steenuilkasten en 17 kerkuilkasten. Een torenvalkkast is vervangen en bovendien verplaatst. Op het landgoed Mariënwaard is weer een bosuilkast door houtkap uitgevallen. We gaan deze kast niet vervangen, want we blijven voorzichtig met het plaatsen van nieuwe bosuilkasten omdat bosuilen concurrenten zijn van kerkuilen en steenuilen. Steenuilen worden soms door bosuilen gegrepen en kerkuilen uit hun kast verjaagd, zoals blijkt uit het bezetten van twee kerkuilkasten door bosuilen. Wel is op het landgoed in een schuur een nieuwe kerkuilkast geplaatst.

Sinds een paar jaar zijn we ook in de weer met vleermuiskasten. Er zijn er door ons in die tijd 8 opgehangen. Ook in het afgelopen jaar is niet gebleken dat deze kasten gebruikt worden.

Opvallend was dit jaar het grote tijdsverschil tussen de vier succesvolle torenvalknesten. Terwijl op 10 mei in een kast al vijf jongen bleken te zitten die naar schatting al twee weken oud waren (deze jongen zijn op 11 juni al uitgevlogen), vonden wij nog op 22 mei een paartje dat vier eieren had gelegd, op 5 juni lagen er vijf, op 28 juni troffen we daar vijf jongen aan van naar schatting een week oud. Een paar weken later bleken ze uitgevlogen te zijn.

Het tijdsverschil tussen die twee broedsels bedraagt wel vijf weken.

Momenteel telt de werkgroep veertien actieve leden. In het winterseizoen maken we nieuwe kasten om de voorraad op peil te houden. Als we op verzoek van iemand in het buitengebied een nieuwe kast kunnen plaatsen, gaan we eerst kijken of de plek geschikt is.

Dit jaar hebben we bij Fort Werk aan 't Spoel op 17 november een torenvalkkast, een steenuilkast en een aantal mezen- en vliegenvangerkasten en een boomkruiperkast opgehangen.

Deze kastjes zijn door onze eigen vrijwilligers in De Ketelvink vervaardigd.

De torenvalkkast is in de plaats gekomen van de kast die tot een paar jaar geleden in de Goilberdingerwaard hing, maar die door onbekenden is weggenomen.

We hebben in het verslagjaar een bijeenkomst gehad met Edwin Smit, de beheerder/jachttopziener van landgoed Mariënwaardt. Hij heeft alle medewerking toegezegd en zal ons tippen als er ergens mogelijkheden zijn om nieuwe kasten te plaatsen. Van hem hebben we een duidelijke kaart van het landgoed ontvangen waarop al onze kasten staan aangegeven en nieuwe kasten kunnen worden ingetekend. Wij hebben twee kerkuilkasten en twee steenuilkasten bij hem achtergelaten die in 2013 door ons geplaatst zullen worden.

Alle kasten worden enkele keren per jaar gecontroleerd en na het broedseizoen schoongemaakt. De uilenkasten maken we voor het invallen van de winter schoon omdat deze kasten ook in de winter door uilen bezet kunnen worden. De torenvalkkasten worden voor het nieuwe broedseizoen schoongemaakt, omdat die meer open zijn en bovendien in de winter niet gebruikt worden is het beter dit na de winter te doen.

Als er broedgevallen van de doelsoorten geconstateerd worden, gaan we die extra controleren en als de jongen groot genoeg zijn worden ze in de regel door Theo Boudewijn of een andere bevoegde ringer geringd. Dit jaar is er een broedsel van kerkuilen geringd door Marc van Leeuwen, die dit werk in Utrecht en de hele Betuwe

doet. Theo heeft bosuilen en steenuilen geringd. Omdat er geen ringer beschikbaar was, zijn er geen jonge torenvalken geringd.

Het overzicht laat zien hoe veel broedparen van de doelsoorten in onze kasten gebroed hebben. Bovendien is daarin opgenomen welke vogelsoorten en andere dieren ook van onze kasten gebruik maken. Zoals ieder jaar profiteren nijlganzen, kauwen, holenduiven, spreeuwen en mezen volop van de door ons geboden nestkasten.

Overzicht Nestkastenbestand 2012

Soort	Aantal kasten	Onbewoond	Bewoond door	Succes doelsoort
Torenvalk	20 (+1)	14	Torenvalk 4 Onbekend 1 Nijlgans 1	4 * 5 jong uitgevlogen Teken van tijdelijk verblijf
Bosuil	8 (-1)	0	Bosuil 1 Holenduif 5 Nijlgans 1 Kauw 1	1 broedgeval, 1 jong
Steenuil	16 (+2)	4	Steenuil 2 Koolmees 1 Onbekende mees 1 Spreeuw 5 Holenduif 1 Hoornaarnwespen 1 Bosmuis 1	Steenuil, 2 broedsels waarvan 1 mislukt in eifase en 1 met 2 jong (geringd)
Kerkuil	17 (+3)	9	Kerkuil 3 Bosuil 2 Holenduif 3 Kauw 2	Kerkuil 3 broedsel waarvan 1 met 4 jongen (3 geringd - 1 verdwenen) Bosuil, 2 broedsels waarvan 1 met 4 jongen (3 geringd - 1 verdwenen), 1 met 2 jongen (beide geringd), Kauw, 1 na bosuil en 1 na holenduif

Opmerkingen

- De getallen tussen haakjes geven aan hoeveel kasten in het verslagjaar erbij zijn gekomen er af zijn gegaan tov 2011
- De jonge steenuilen zijn geringd door Theo Boudewijn
- De jonge kerkuilen zijn geringd door Marc van Leeuwen
- Bij een door kerkuilen bewoonde kast geeft de eigenaar geen toestemming voor controle. Er zijn daar wel jongen uitgevlogen maar onbekend hoeveel. 🐦

Torenvalkkuikens, Leo van der Kooij

Jeugd- werkgroep

Door Winny Verdouw

Kars Veling

winny verdouw

Dertien keer hadden we een activiteit op de zaterdagmorgen. Met de vier vaste begeleiders Mienke de Goederen, Gerrit-Jan van Herwaarden, Marja Schuurman en Winny Verdouw en vaak ondersteund door een lid van een werkgroep, waren de bijeenkomsten erg geslaagd. Het aantal kinderen varieerde van rond de 13 tot opeens 4. De laatste keren liep dat gelukkig weer op. Maar opeens gaat dan een aantal kinderen op hockey of korfbal. Sport is natuurlijk ook heel zinvol, maar toch. Het houdt de boel spannend. De kinderen proberen het te combineren. Het is voor de leiding van de Jeugdgroep niet mogelijk om op zondag activiteiten te organiseren.

We werken aan een folder, er wordt over ons geschreven in de Tsjiepl! en we staan vaak in de krant. We maken hier en daar reclame op een naschoolse opvang of school. Het wil wel helpen. Voor komend jaar hebben we weer een aantrekkelijk programma en een aantal nieuwe leden.

Een overzicht van de activiteiten van het afgelopen jaar:

- 11 februari: Naar de Zandput in de sneeuw. Met een vuurtje om ons te warmen. Veel sporen.
- 3 maart: Reeën kijken in de Regulieren met Annette van Berkel.
- 24 maart: Stenen zoeken langs de Lek met Gerrit-Jan van Herwaarden. Mooie foto in de krant.
- 14 april: Naar het uilenpark De Paay in Beesd.
- 12 mei: Plantjes zoeken in de uiterwaard met Kees van de Vate en Leo van der Kooy. Veel gevonden.
- 9 juni: Waterdiertjes in de wijk Parijsch met Rob van de Haterd. Altijd leuk met schepnetten.
- 30 juni: In de volkstuin van Marja Schuurman. Heerlijk weer in een paradijsje.
- 1 september: In de tuin van Winny met bijenactiviteit van Michiel Kok.
- 22 september: Nachtvinders in de tuin van Margreet de Nie; Annette van Berkel was er ook bij.
- 6 oktober: In samenwerking met de NME en het Werk aan het Spoel fruitactiviteiten. Afgelast i.v.m. stortregen. Dit was voor het eerst dat we meemaakten dat we de ochtend afmoesten zeggen.
- 3 november: Natuurwerkochtend in het Woud van Verdouw. Ook erg slecht weer. Toch appelmoes gemaakt.
- 24 november: Herfstknutsel en egelhuisje maken in de Ketelvink.
- 8 december: We helpen de vogels de winter door met het fabriceren van pindalingers, vetbollen, appelhouder enz. 🐦

Winny Verdouw

VAN DE Leesplank

door Leo van der Kooij

Met ingang van deze aflevering van mijn rubriek 'Van de Leesplank' zal ik alleen de tijdschriften van de naburige natuurverenigingen bespreken, te weten 't Altenatuurtje (Alternatuur, natuurbeschermingsvereniging Land van Heusden en Altena), De Dompheorn (Natuur- en Vogelwacht 'De Vijfheerenlanden') en De Kruisbek (Vogelwacht Utrecht). Van de overige tijdschriften zal ik alleen de belangrijkste artikelen noemen en af en toe een enkel artikel bespreken om een indruk te geven van de inhoud. Ook zal ik af en toe een boek bespreken, om onze leden op een interessante uitgave te attenderen.

't Altenatuurtje

In 't Altenatuurtje veel aandacht voor insecten. In het Pompveld, een natuurreservaat midden in het land van Altena, zijn van 2002 tot 2011 de dagvlinders en libellen geïnventariseerd. Er zijn 20 soorten dagvlinders en 26 soorten libellen waargenomen.

Sommige soorten zijn maar een enkele keer waargenomen en de karakteristieke soorten blijken het goed te doen. Het oranjetipje komt overal in het gebied voor. Het groot dikkopje is wel de meest specifieke soort, want buiten het reservaat komt hij niet voor.

De libellen gaat het voor de wind. De laatste jaren hebben glassnijder, vroege glazenmaker en smaragdlibell zich hier weten te vestigen (lees bladzijde 12-15).

Veel aandacht is er ook voor de bijen in het kader van het jaar van de bij. Zo lezen we over bijen en bestrijdingsmiddelen dat uit proeven is gebleken dat neonicotinoiden (de nieuwste generatie gewasbeschermingsmiddelen) een negatieve invloed hebben op de oriëntering van honingbijen en dat bij hommels een afname van 85% in de aantallen nieuwe koninginnen is geconstateerd.

Op zaterdag 8 september is bij Fort Giessen een zgn. insectenwand officieel geopend (bladzijde 9-11).

Goed nieuws is verder dat de weidevogelbescherming in het Land van Heusden en Altena vruchten begint af te werpen. De stand lijkt zich dit jaar te stabiliseren.

Voorts heeft het gebruik van GPS bij het lokaliseren van nesten zijn nut bewezen. Nestmarkeringen zijn dan niet meer

nodig en dat voorkomt predatie (bladzijde 22 - 24).

De Dompheorn

In dit nummer lezen we een paar verslagen van excursies naar het Weertbos en de Veluwe (bladzijde 32 - 35). Verder, vanaf bladzijde 36, staat een leuk artikel van Jolanda Lemcke over haar natuurtuin.

Laatst liep er een kind langs met zijn oma. Ze stonden stil bij haar tuin en zij hoorde het kind zeggen: 'Kijk oma, dit is geen tuin, dit is natuur.' Ik ben het helemaal eens met haar opmerking dat dit haar hele dag goed maakte.

In de afgelopen maanden werden weer enkele bijzondere vogels waargenomen: cetti's zanger, kerkuil, rode en zwarte wouw, zwarte ibis, grauwe klauwier, draaihals en kanoet. Alle ingezonden waarnemingen staan op bladzijde 39 - 43.

De Kruisbek

In De Kruisbek staan twee verslagen van broedvogelinventarisaties. De eerste betreft de Gagelzodden, een moerasgebied onder de rook van Utrecht. De laatste strenge winters hebben van enkele soorten standvogels de aantallen gehalveerd (bijvoorbeeld winterkoning en matkop).

Ook het maaien van riet heeft grote invloed op de in het riet broedende vogels. In een ongemaaid rietveld werden in 2007 27 nesten van zes soorten rietvogels geteld. Drie jaar later in hetzelfde, maar in de voorafgaande winter afgemaakte perceel 12 nesten van vier soorten.

Een heel ander gebied is het landgoed Niënhof tussen Bunnik en Zeist. Dit gevarieerde landgoed van 190 ha heeft een rijke vogelstand, zo blijkt uit een in 2002 uitgevoerde inventarisatie. Het broeden van 61 soorten werd toen geconstateerd. De auteur, Andrew Nolten, is van plan om deze inventarisatie in 2013 te herhalen (bladzijde 14 - 18).

In de provincie Utrecht worden ook midwinter roofvogeltellingen gedaan. Op bladzijde 5-13 staat een uitgebreid verslag van deze telling waarbij de aantallen vergeleken worden met die van 2011. Vergeleken met 2011 waren

er geen blauwe kiekendieven, minder buizerds (-90) en een havik minder. Daarentegen 16 sperwers, een slechtvalk en 8 torenvalken meer.

Meeuwen goed op naam brengen is geen sinecure. Het moeilijkst zijn de verschillende jeugdkleden van de grote meeuwen uit elkaar te houden. Op bladzijde 22 - 27 vervolgt Bram Rijksen zijn in het vorige nummer begonnen cursus. Met behulp van vele foto's met ingekleurde lijnen om de kenmerken uit te lichten helpt hij de vogelaars op weg. In het volgende nummer zal hij hiermee verder gaan. Tenslotte treffen we op bladzijde 28 - 33 nog een verslag aan van een dagtocht op 13 mei jongstleden naar het Lauwersmeer.

Lijst van artikelen in Brachytron:

- Larvaal habitat van de beekrombout (*Gomphus vulgatissimus*) in enkele Limburgse beken.
- Helpende en misleidende signalen in vrouwelijke lichaamskleur bij het lantaarntje (*Ischnura elegans*).
- Herontdekking van de mercurwaterjuffer (*Coenagrion mercuriale*) in Limburg (NL)
- Waarneming van solitaire ei-afzetting bij de zuidelijke keizerlibel (*Anax parthenope*) in de Millingerwaard.
- New finds of 'critical' species of Odonata in Armenia (*Onychogomphus assimilis* and *Libellula pontica*).
- Henri Dumont achterna - Een verslag over libellenobservaties van 1996-2007 in een natuurreservaat langs de Dender (België - Oost-Vlaanderen).
- Beekrombouten langs de Drentsche Aa in juni 2011 en 2012.
- Een juffer...maar toch zo anders: de oriëntjuffer (*Ephallage fatime*).

Een genot om alleen al in te kijken. Wat een mooie en helder afgedrukte foto's in dit prachtige tijdschrift!

De Levende Natuur

Een themanummer gewijd aan particulier natuurbeheer. Verschillende aspecten worden besproken en na elk artikel wordt een concreet voorbeeld (casus) van particulier natuurbeheer besproken.

Ravon

Ravon slaat alarm over de vuursalamander. De populatie van deze maar op een enkele plek in Zuid-Limburg voorkomende landsalamander is ernstig in gevaar. Uitgerekend in het Bunderbos, de beste locatie in ons land, is een merkwaardige sterfte opgetreden. Een

reddingsplan is al gestart. In Schubben en slijm staan de resultaten in grafieken uitgedrukt van het meetnet amfibieën in 2011. De meeste soorten zijn licht in de plus. Boomkikkers en vuurpadjes doen het steeds beter. De knoflookpadden leveren iets in en in overeenstemming met hetgeen hierboven al geschreven is, is het een rampjaar voor de vuursalamander.

Natuur Bos Landschap

In het vakblad nummer 7 komen toevallig ook de knoflookpadden ter sprake. In diverse gebieden worden opgekweekte larven uitgezet. Hoe dat in zijn werk gaat, lezen we op bladzijde 20 - 23. Plaaginsecten op bomen en struiken, dagvlinders en wisenten zijn enkele verdere onderwerpen. Nummer 8 is een themanummer over de Waddenzee.

Sovon-nieuws

In dit nummer de resultaten van BMP (Broedvogel Monitoring Project) 2011. Regen in de Sahel en sneeuw bij ons zijn bepalend voor onze broedvogels.

Kramsvogel, Mario Huizinga

De ontwikkeling van de stand van de zeearend gaat van wintergast voor 2006 tot broedvogel met in 2012 vier succesvolle broedparen.

Zoogdier

Otters, bevers en wolven zijn de dieren die in Zoogdier aan de orde komen. Daarnaast is er een meer gespecialiseerd artikel over de effecten van onderwatergeluid op walvissen.

Lijst van ontvangen tijdschriften:

- 't Alternatuurtje, Natuurbeschermingsvereniging Altenatuur, jaargang 31 nummer 4 (91), oktober 2012
- Brachytron, Ned. Ver. Voor Libellenstudie, jaargang 15 nummer 1, september 2012
- De Dompheorn, Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, jaargang 46 nummer 3, september 2012
- Knipselkrant, De Faunabescherming, jaargang 36 nummer 4 november 2012
- De Kruisbek, Vogelwacht Utrecht,

jaargang 55 nummer 4, september 2012

- De Levende Natuur, jaargang 113 nummer 5, september 2012
- Puur Natuur, Natuurmonumenten, jaargang 1 nummer 3, herfst 2012.
- RAVON, Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland, jaargang 14 nummer 3 (nummer 45).
- Schubben en slijm, Ravon nieuwsbrief, nummer 13, oktober 2012
- Sovon-nieuws, jaargang 25 nummer 3, oktober 2012
- Vakblad natuur bos en landschap, jaargang 9 nummers 7, september en 8, november 2012
- Vogelnieuws, Vogelbescherming Nederland, jaargang 25, nummer 5, oktober 2012
- Vogels, Vogelbescherming Nederland, jaargang 32, nummer 4, herfst 2012
- Zoogdier, Zoogdierverseniging Nederland enz., jaargang 23, nummer 3, herfst 2012

Alle tijdschriften liggen inmiddels in onze tijdschriftenbak in De Ketelvink .

2013 Aflevering 1, periode november - december 2012

VAN DE Leesplank

door Leo van der Kooij

In het vorige nummer van Hak-Al, het special nummer over de uiterwaarden bij Culemborg, was er geen ruimte voor aflevering 3, 2012 van mijn rubriek. Het artikel is nu in het voorliggende nummer opgenomen. Aflevering 4 met de tijdschriften die in de laatste twee maanden van 2012 zijn ontvangen, houd ik daarom uiterst kort.

De Kruisbek

In het blad van de vogelwacht Utrecht, de Kruisbek, lezen we over vogels in de Bethunepolder, de botanische tuin Fort Hoofddijk en het nieuwe bosgebied Nieuw Wulven ten noorden van Houten. De echte soortenjagers zullen blij zijn met het artikel over Pontische meeuwen en geelpootmeeuwen, waarin Gert Ottens het voorkomen van deze sinds de jaren tachtig van de zilvermeeuw afgesplitste soorten in de provincie Utrecht beschrijft en de verspreiding met kaartjes aangeeft (bladzijde 15-19). Nog een harde noot om te kraken is het determineren van de waterpieper en de oeverpieper. Op bladzijde 20/21 worden de subtiele verschillen op een rijtje gezet in de hoop het wat makkelijker te maken. Maar een klus blijft het. Om dat te beseffen is een blik op de duidelijke tekeningen van Lars Jonsson genoeg.

De Levende Natuur

De uiterwaarden komen aan bod het artikel 'Kansen voor waterplanten in semi-stagnante uiterwaardplassen'. Er staan mooie foto's bij van watergenti-

anen en groot blaasjeskruid in de Steenwaard. In het artikel wordt gepleit voor het voorzichtig omgaan met bestaande plassen in de uiterwaarden omdat herstel van waardevolle vegetaties na ingrijpende graafwerkzaamheden in de meeste gevallen erg moeilijk is.

Natuur Bos Landschap

In dit vakblad aflevering nummer 10 is er ook aandacht voor de rivieren. Het artikel 'veiligheid en natuur langs de rivier' lezen we dat het aantal mogelijkheden om de veiligheid van de bewoners van het rivierengebied te vergroten de laatste jaren veel groter is geworden. Dat kan ten koste gaan van de uitbreiding van natuur langs de rivieren (bladzijde 16/18).

Aandacht voor de bever die het in ons land steeds meer naar de zin krijgt schenkt het interessante artikel 'Groei van de beverpopulatie: lusten en lasten' in op bladzijde 26/29.

Zoogdier

Het onderwerp bevers komt ook in het blad Zoogdier aan de orde. Op bladzijde 13/14 staat een verslag van een symposium dat de zoogdierverseniging in samenwerking met het Faunafonds op 13 november 2012 hield. Op bladzijde 10/12 lezen we in 'Bevezorgen en zorgen voor bevers' meer over de conflicten die met waterschappen en boeren kunnen ontstaan als de bever zich op zijn eigen manier met natuurbeheer gaat bezighouden.

Alle tijdschriften liggen inmiddels in onze tijdschriftenbak in De Ketelvink.

Lijst van ontvangen tijdschriften:

- Argus, De Faunabescherming, jaargang 37 nummer 2, december 2012
- De Dompolder, Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, jaargang 46 nummer 4, december 2012
- Knipselkrant De Faunabescherming, jaargang 36 nummer 5, december 2012
- De Kruisbek, Vogelwacht Utrecht, jaargang 55 nummer 5, november 2012
- Lutra, Zoogdierverseniging, jaargang 55, nummer 2, december 2012
- Mooi Gelderland Geldersch Landschap/ Geldersche Kasteelen, jaargang 9, nummer 4, winter 2012
- Nieuwbrief EIS Nederland, nummer 56, december 2012
- Puur Natuur, Natuurmonumenten, jaargang 1 nummer 4, winter 2012
- Ravon, Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland, jaargang 14 nummer 4 (nummer 46)
- Schubben en Slijm, Ravon nieuwsbrief, nummer 14, december 2012
- SOVON-Nieuws, jaargang 25 nummer 4, december 2012
- Vakblad Natuur bos en landschap, jaargang 9 nummers 9, november en 10, december 2012
- Vlinders, De Vlinderstichting, jaargang 27, nummer 4, november 2012
- Vogelnieuws, Vogelbescherming Nederland, jaargang 25, nummer 6, december 2012
- Vogels, Vogelbescherming Nederland, jaargang 32, nummer 5, winter 2012
- Zoogdier, Zoogdierverseniging Nederland enz., jaargang 23, nummer 4 winter 2012

door Dirk van Opheusden

In deze aflevering van 'Goed gezien' komen een paar typische wintergasten aan bod: de goudvink en de grote zee-eend, allebei soorten die het hart van Culemborgse vogelaars sneller doen kloppen. Verder een vis met een bijzonder verhaal, de grote modderkruiper. We beginnen met een vogel die we in de toekomst wellicht vaker gaan tegenkomen, misschien zelfs hangend aan het pindasnoer in de achtertuin.

Halsbandparkiet

'Toen ik vanochtend over de Rijksstraatweg naar mijn werk fietste, hoorde ik een geluid boven me dat leek op dat van een halsbandparkiet. Er vloog inderdaad een grote groenige parkiet die in een van de lindes naast de weg ging zitten. Helaas was het licht te slecht om veel details te kunnen onderscheiden. Ik meende een zwart halsbandje te zien, maar ben daar niet zeker van. Al met al lijkt het nogal op een halsbandparkiet, maar het kan ook nog een andere grote soort parkiet geweest zijn. De halsbandparkiet is een keer eerder in Culemborg waargenomen, maar dat is alweer een tijdje geleden in 2006.' (Jan Dirk Buizer, 16 november)

De halsbandparkiet is een uit Azië afkomstige exoot waarvan enkele ontsnapte kooivogels een levensvatbare populatie gesticht hebben in Nederland. De Randstad is het grote bolwerk. Vooral in de drie grote steden is de halsbandparkiet inmiddels een alledaagse verschijning, maar ook in Utrecht broeden ze en in nog een aantal andere steden. Tegenwoordig worden in vrijwel heel Nederland halsbandparkieten gezien, tot in het Lauwersmeer en op Ameland aan toe, maar ook in het oosten en in Limburg. Op de Europese verspreidingskaart

vormen Nederland en België een helderrode vlek; rode stipjes zijn te zien langs de kust van Portugal en de Spaanse oostkust, tot in Italië en west-Turkije. De halsbandparkiet kan het overal, zo lijkt het.

Met zijn prachtige heldergroene verenkleed, contrasterende rode snavel en wat blauw in de staart is de halsbandparkiet een door veel mensen graag geziene vogel. Het is een opportunist die zich dan ook makkelijk aanpast. Uit onderzoek blijkt dat het broedsucces (de soort komt sinds medio jaren zestig in Nederland tot broeden) hier lager is dan in de oorspronkelijke broedgebieden in Azië, maar omdat de predatiedruk hier laag is en omdat de vogel graag gebruik maakt van aangeboden (winter)voeding is de overleving hoger. Keerzijde hiervan is dat de halsbandparkiet mogelijk een bedreiging vormt voor inheemse holenbroeders. Wetenschappelijk is dat voorsnog alleen aangetoond voor de boomklever. Maar in de praktijk lijkt ook dat te kunnen meevallen; in het Amsterdamse Vondelpark heeft een toename van het aantal broedende halsbandparkieten niet in de weg gestaan dat ook de boomklever zich er heeft gevestigd als broedvogel.

In en rond Culemborg zijn waarnemingen bekend uit 1997 (10 september, Redichemse waard en 14 december bij Fort Honswijk aan de overkant van de Lek bij Everdingen) en 2006 ('roepend enkele rondjes vliegend boven de binnenstad' alvorens uit het zicht te verdwijnen). Mogelijk betreft het vogels van de Utrechtse populatie, want halsbandparkieten kunnen behoorlijke afstanden afleggen. Buiten het broedseizoen maken de vogels slaapvluchten van soms tientallen kilometers naar gezamenlijke slaappleatsen, waar zich honderden tot duizenden dieren verzamelen. Iedere winter worden deze slaappleatsen enkele malen simultaan geteld om zicht te houden op de aantalsontwikkelingen. Tijdens de meest recente telling (van 19 en 20 januari) werden zo'n 6.200 vogels geteld. Een grote slaappleats (Rotterdam) is toen niet geteld, maar zelfs als daarvoor de aantallen geschat worden ligt het totale aantal 30-35% lager dan precies een jaar eerder. De oorzaak daarvan is onzeker; het is niet duidelijk of er werkelijk minder halsbandparkieten zijn, of dat er zich minder hebben verzameld op de slaappleatsen.

(Bronnen: Handboek vogels van Nederland, L. Hoogenstein en G. Meesters, KNNV Uitgeverij 2009, Natuurbericht.nl/Sovon 25-1-2013)

Halsbandparkiet:

De randstad is nog steeds het bolwerk, maar tegenwoordig kun je halsbandparkieten overal in Nederland tegenkomen. (foto J.D. Buizer)

Grote modderkruiper

'Om een uur of tien zag ik langs de zuidzijde van de Dwarssteeg op de plek waar de Driftsteeg op deze weg aansluit, een blauwe reiger die met een hevig kronkelende vis vanuit de slootkant op het weiland omhoog kwam. Op grond van de langwerpige, slangachtige vorm dacht ik eerst aan een paling, maar de vis was korter en steviger gebouwd. Toen ik nog wat nauwkeuriger keek, merkte ik op dat de buikzijde en de staart van de vis een oranjeachtige kleur hadden. Dit kenmerk bracht mij op het idee dat de prooi een grote modderkruiper was. Deze vissoort is landelijk gezien belist niet algemeen, maar komt wel in het Culemborgse en Beesdse Veld voor. Ik weet niet of reigers vaak modderkruipers vangen.' (Leo van der Kooy, dinsdag 27 november)

'Grote modderkruiper' - voor de meeste mensen zou het een regelrechte belediging zijn als ze die woorden naar het hoofd geslingerd zouden krijgen. Maar voor de vis die die woorden als naam draagt is het een eretitel. De grote modderkruiper heeft het (over)leven in de modderlaag op de bodem van allerlei wateren tot een ware kunst verheven. Fysiek is hij zo aangepast dat hij zijn zuurstof onder normale omstandigheden al voor een groter deel binnenkrijgt door huidademhaling dan via zijn kieuwen. En wordt het echt bar, dan beschikt de grote modderkruiper over een bijzonder systeem waarmee je in de mensenwereld waarschijnlijk vooral afkeurende reacties zou oogsten. Daarover later meer.

Weersvoorspeller

De grote modderkruiper is een langwerpige, rondlijvige vis die maximaal dertig centimeter groot wordt. De rug is bruin met een donker vlekkenpatroon en de buik is gelig; in de paaitijd krijgt het mannetje een oranje vlek boven de anaalopening. 's Winters overleven grote modderkruipers door daadwerkelijk in de modderlaag op de bodem te kruipen. Daar blijven ze maandenlang inactief, zonder te eten, tot in maart of april het water weer opwarmt.

Modderkruipers zijn vooral in het donker actief. Hun voedsel vinden ze met behulp van de krans van tastdraden rond hun bek. Luchtdrukschommelingen maken de vissen extra actief. Vroeger werden ze daarom wel als weersvoorspellers in aquaria gehouden. Daaraan danken ze hun bijnaam 'weeraal'.

Het verspreidingsgebied strekt zich uit van noordwest-Frankrijk tot aan het stroomgebied van de Wolga in het oosten. Op de

Met behulp van tastdraden vindt de grote modderkruiper zijn voedsel in de sliblaag. (foto: Tiit Hunt, Wikimedia Commons).

Britse eilanden, in Scandinavië en ten zuiden van de Alpen komt de grote modderkruiper niet voor. Qua leefgebied heeft de vis een voorkeur voor relatief ondiepe, sterk begroeide wateren: oude sloten, poelen, de oeverzone van grotere wateren en moerassen. In Nederland ligt het zwaartepunt van de verspreiding in het rivierengebied, maar ook elders wordt hij gevonden.

In het werkgebied van de NVWC is de grote modderkruiper eerder gevonden in de Volencampen, langs de Prijsseweg, in De Meer, aan de Parallelweg-West, in sloten in Goilberdingen en Parijsch en in het Molenkade-gebied. Overigens worden ook de twee andere modderkruipersoorten (kleine modderkruiper en bermpje) rond Culemborg aangetroffen.

Landelijk gaat het de soort vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw niet goed. De soort heeft te lijden gehad van de vervuiling van oppervlaktewater met bestrijdingsmiddelen, zware metalen en PCB's. Bij het machinaal baggeren van sloten leggen heel wat grote modderkruipers het loodje. De soort is beschermd in de Flora- en Faunawet en volgens de Europese Habitatrichtlijn.

Fluitaal

De grote modderkruiper is zo goed aangepast aan zuurstofarme omstandigheden dat hij het zelfs geruime tijd redt zonder water. De vis kruipt dan helemaal weg in de modder, omhult zich met een laag taai slijm, zet alle lichaamsprocessen op een laag

pitje en zingt het zo als het moet maandenlang uit. Is er wel water maar bevat dat weinig zuurstof, dan kan de vis gebruik maken van darmademhaling - het bijzondere systeem waarover ik het eerder had. De vis neemt aan het oppervlak een hap lucht en perst dat in zijn darm, waar het door het goed doorbloede darmslijmvlies in het bloed wordt opgenomen. De kwaai koppen in de mensenwereld zouden de grote modderkruiper vooral oogsten door de manier waarop hij een teveel aan lucht loost. Dat gaat, uiteraard en ook hoorbaar, via de anaalopening. Aan het fluitende geluid dat hij daarbij produceert dankt de vis de volsnamen 'fluitaal' en 'aalpieper'.

Of reigers wel vaker grote modderkruipers eten? Reken maar! In de Zouweboezem bij Ameide maken grote modderkruipers het grootste deel uit van het menu van de plaatselijke purperreigerkolonie.

(Bronnen: Ravon, Wikipedia, Sportvisserij Nederland, Hak-al jaargang 36 nr. 4 (november 2010, themanummer biodiversiteit, artikel De Culemborgse visfauna (Co Sielhorst))

De grote modderkruiper is zo aangepast dat hij zelfs zonder water enige tijd kan overleven. (foto: George Chernilevsky, Wikimedia Commons)

Goudvink

'Vlak bij mijn moestuin op Bakelbos, had ik afgelopen zondag een mannetje goudvink, vandaag was hij er nog en heb ik hem in dezelfde boom weer gezien. Voor mij waren dat de eerste waarnemingen van goudvink in Culemborg.' (Johan de Kruij, donderdag 10 januari 2013)

Niet alleen voor Johan, maar voor meer leden zal 2013 de

Goudvink (man), Beesdse Hoge Veld (foto: Mario Huizinga)

boeken in gaan als het jaar waarin ze voor het eerst een goudvink zagen op NVWC-grondgebied. Een paar kilometer verderop (op de Utrechtse heuvelrug) lachen ze erom, maar bij ons is de goudvink toch echt een schaarse vogel. Januari 2013 is met 25 waarnemingen en 46 exemplaren een echte uitschieter. Mogelijk speelt er een waarnemerseffect mee; omdat de vogelwerkgroep met een Big Year bezig is wordt er door meer vogelaars intensiever gezocht. Het contrast is echter wel erg groot. Zijn de waarnemingen in een heel jaar meestal op de vingers van een hand te tellen, in januari doken ineens overal goudvinken op. In Johans moestuin aan het Bakelbos maar ook iets verderop rond de afgraving in de Redichemse waard, in het Beesdse veld, en zelfs op een voerplank in de wijk Eva-Lanxmeer.

Goudvinken zijn bosvogels bij uitstek. Ze komen ook voor in parken, tuinen en lommerrijke begraafplaatsen. Buiten het broedseizoen zwerven ze vaak in kleine groepjes rond. Zulke groepjes van vier tot zes vogels zijn ook bij ons in de buurt gezien. Met een broedgebied zo dichtbij (de Heuvelrug) zou je zulke zwerfgroepjes misschien vaker verwachten, maar goudvinken zijn erg plaatsgebonden en blijven ook 's winters meestal in de buurt van het broedgebied. Dat geldt ook voor de vogels uit Oost-Europese en Scandinavische populaties, maar in sommige jaren loopt daar de nood (voedselschaarste) zo hoog op dat we in West-Europa met een kleine influx te maken krijgen. Dat lijkt in januari 2013 ook aan de hand te zijn. Romantische zielen zal het daarbij aanspreken dat zelfs op zo'n lange reis de paartjes bij elkaar blijven, want goudvinken kiezen elkaar voor het leven.

De Nederlandse goudvinken broeden vooral in het oosten van het land, hoewel er ook een populatie is in de kuststrook. In onze omgeving zien we ze vrijwel alleen 's winters. Broedgevallen zijn hier echter niet uitgesloten. Op 26 maart 2012 vond Mark Collier een zingend mannetje bij de Beusichemse Bosjes (nabij de kruising Voorkoopstraat/Beusichemse broeksteeg). En wie weet wat er na zo'n influx blijft rondhangen?

(Bronnen: Waarneming.nl; Handboek vogels van Nederland, L. Hoogenstein en G. Meesters, KNNV Uitgeverij 2009)

Grote zee-eend

Zondag 6 januari:

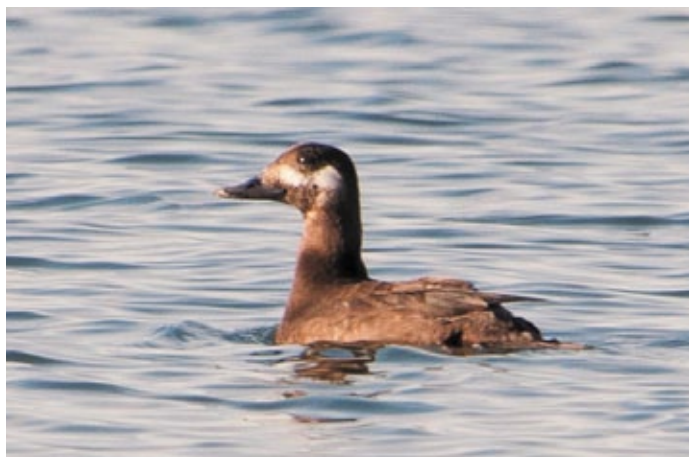
'De nieuwe WhatsApp-groep van de Vogelwerkgroep werkte vanochtend razendsnel. Gerrit Jan Klop gooide zijn waarneming van twee vrouwtjes grote zee-eend op de afgraving in de Redichemse waard op deze manier de digitale snelweg op. Monique van Beers zorgde voor een aanvullende verzending aan de e-mailgroep, voor de leden zonder smartphone. De vogels zijn door diverse mensen gezien. Helaas zorgden snel varende recreatievissers voor het opvliegen van beide dieren, waardoor sommige NVWC'ers achter het net visten.'

Vrijdag 11 januari 2013:

'Een sms-je van Marc Collier: de grote zee-eenden zijn weer op de afgraving Redichemse waard gezien.'

Zaterdag 12 januari:

'Bij de afgraving zien we meteen al een van grote zee-eenden vliegen; even later hebben we ze beide in beeld. Drie nonnetjes (twee vrouw, één man) vliegen over en landen op de afgraving. Even later landt een van de grote zee-eenden, na een rondvlucht over de afgraving, op fotografeerbare afstand bij ons in het water.' (Jouke Altenburg)

Een van de grote zee-eenden die in januari op de afgraving in de Redichemse waard bivakkeerden (foto: Jan Dirk Buizer).

Een grote zee-eend - dat is een soort die je als vogelaar in een Big Year graag op je lijst wil hebben. Sommigen zijn er die zondag dan ook letterlijk de deur voor uitgerend, anderen hebben in de weken daarna de afgraving meermalen bezocht in de hoop de vogels weer aan te treffen. Van alle voor de Noordzeekust overwinterende zee-eenden maken grote zee-eenden maar een of enkele procenten uit, en de kans om ze in het binnenland tegen te komen, is nog kleiner (hoewel ze zelfs in Losser (Overijssel) en in Zuid-Limburg worden gevonden).

Romantisch familietafereeltje van grote zee-eenden van de hand van John Gould (Wikimedia Common).

Aan de andere kant is de grote zee-eend van de drie zee-eendensoorten (samen met zwarte zee-eend en eider) de soort die in het binnenland het meest gezien wordt.

Broeden doen grote zee-eenden langs meertjes in de bossen van Scandinavië en Rusland. Enkele exemplaren overzomerden op de Noordzee, maar de meeste zijn aanwezig van november tot mei. Eerdere waarnemingen uit ons werkgebied dateren van 28 november 1994 (op de Lek ten westen van de spoorbrug) en 9 januari 2006 (ook in de Redichemse waard).

(Bronnen: *Handboek vogels van Nederland*, L. Hoogenstein en G. Meesters, KNNV Uitgeverij 2009, Waarneming.nl)

Blijf leuke waarnemingen sturen naar waarnemingen@nvwc.nl!

Vogelen kan bijzondere momenten opleveren

door Ab Haring

Met mijn zoon Bas trok ik er 20 januari op uit om roofvogels te gaan spotten. Allereerst kijken of we een goede foto konden maken van de ransuilen in de buurt. Jurgen Geven had ons de exacte plek aangewezen dus dat moest goed komen.

Om 11.30 uur heb ik Bas opgehaald en rond 11.45 uur waren we bij de bewuste plek. De auto iets verderop geparkeerd en voorzichtig teruggelopen naar de boom in een tuin.

Echt lekker weer was het niet, een paar graden onder nul en een aardig windje dat de gevoels-temperatuur nog iets liet dalen. En inderdaad, de boom zat vol. Met enige voorzichtigheid heb ik een en paar shots gemaakt, maar nog niet helemaal tevreden stonden we te wachten tot we de ultieme foto konden maken. Op dat moment vloog een ransuil uit de boom en dat ging verkeerd. De zichtlijn door een doorzonwoning werd als vliegroute berekend en de uil klapte vol op het raam. Dit was rond 12.15 uur. Bas had onmiddellijk door dat de ransuil niet uit eigen beweging opvloog en verder ging, en heeft toen het beestje opgepakt.

De bewoonster van het huis was inmiddels ook naar buiten gekomen en samen zijn we op zoek gegaan naar telefoonnummers van vogelopvang of dieren-ambulance. Uiteindelijk hebben we rond 12.30 uur de dieren-ambulance gesproken en rond 13.00 uur kwam de ambulance aan.

Ondertussen werden we getraceerd op koffie en kwam Daniel Beuker ook nog even langs. Een ouder echtpaar (bleken later de ouders van Daniel te zijn) was ook erg geïnteresseerd en heeft ook de camera gehaald om nog een paar leuke foto's te maken. Leuk? Ja, dat is dubbel. De omstandigheden voor de uil waren in het geheel niet optimaal, maar zeker omdat er langzaam maar zeker er weer leven in het diertje kwam konden we gebruik maken van de situatie en toch een paar foto's maken. Al met al een bijzondere ervaring.

Dinsdag 22 januari hebben we contact gehad met de Vogelopvang in Utrecht en de uil komt er weer helemaal bovenop. Hij zal, na te zijn aangesterkt, in de omgeving van Utrecht worden uitgezet.

Overigens hebben wij in onze buurt ook een Roofvogelopvang, in Kapel-Avezaath ([www. Roofvogelopvang.nl](http://www.Roofvogelopvang.nl), telefoon 0344-662888). Misschien handig om te noteren in je telefoon.

Kievit redt Roerdomp

Ook ik doe mee aan de Big Year competitie van de vogelwerkgroep: zoveel mogelijk vogelsoorten in het werkgebied waarnemen in 2013. Roerdampen zijn een buitenkansje in de West-Betuwe. De melding van twee roerdampen in de middag van 7 januari kon ik na mijn werk nog net halen met het laatste daglicht.

Enkeel op de locatie aangekomen komt er groot kabaal uit het rietveld. Twee roerdampen buitelen over elkaar heen. De één gaat op de rug van de ander zitten en pikt fel op de onderste. Het voorjaar lijkt vroeg begonnen dit jaar, was mijn eerste reactie. Maar dat was het niet: de onderste roerdomp probeert te vluchten maar dat lukt hem niet, z'n poot zit vast. Gerrit Jan Klop gebeld en die stelt voor mijn laarzen te brengen. Doe maar mijn waadpak, want ik moet eerst door een sloot heen.

De roerdomp staat me in dreighouding op te wachten. Pikt en mikt op mijn gezicht

Roerdomp in de Culemborgse uiterwaarden foto Hans Kunstman

(ogen), maar daar had ik op gerekend. Dan kotst hij 10 regenwormen in mijn richting. Daar had ik niet op gerekend, maar hij mist gelukkig.

De poot zit vast in meerdere braamstengels die ik met één hand losmaak. Met de andere hand houd ik zijn snavel vast. Zet de vogel weer neer, en die kijkt me nog steeds link aan. En dan vliegt hij 50 meter weg, het riet in (op zoek naar die soortgenoot om nog een appeltje mee te schillen...).

Wat een prachtige 72-ste soort van de jaarlijst 2013!

Jandirk Kievit

Roofvogeltelling 2013

Op 26 januari jl. trokken 12 NVWC'ers erop uit voor de jaarlijkse roofvogeltelling.

De weersomstandigheden zaten niet echt mee, wat ongetwijfeld van invloed zal zijn geweest op de telresultaten van de buizerd. Maar ook de atlastellers hadden al de indruk dat er minder buizerds in het werkgebied overwinteren dan de voorgaande jaren. Het buizerdrecord stamt uit 2011 met 184 exemplaren.

Van de overige roofvogelsoorten werden vergelijkbare aantallen gezien als in de afgelopen jaren.

De teltotalen - (aantal 2012 tussen haakjes):
Buizerd 64 (74)
Torenvalk 8 (8)
Sperwer 6 (6)
Havik 3 (1)
Slechtvalk 1 (-)

Buizerd Beusichemse Waard, foto Mario Huizinga

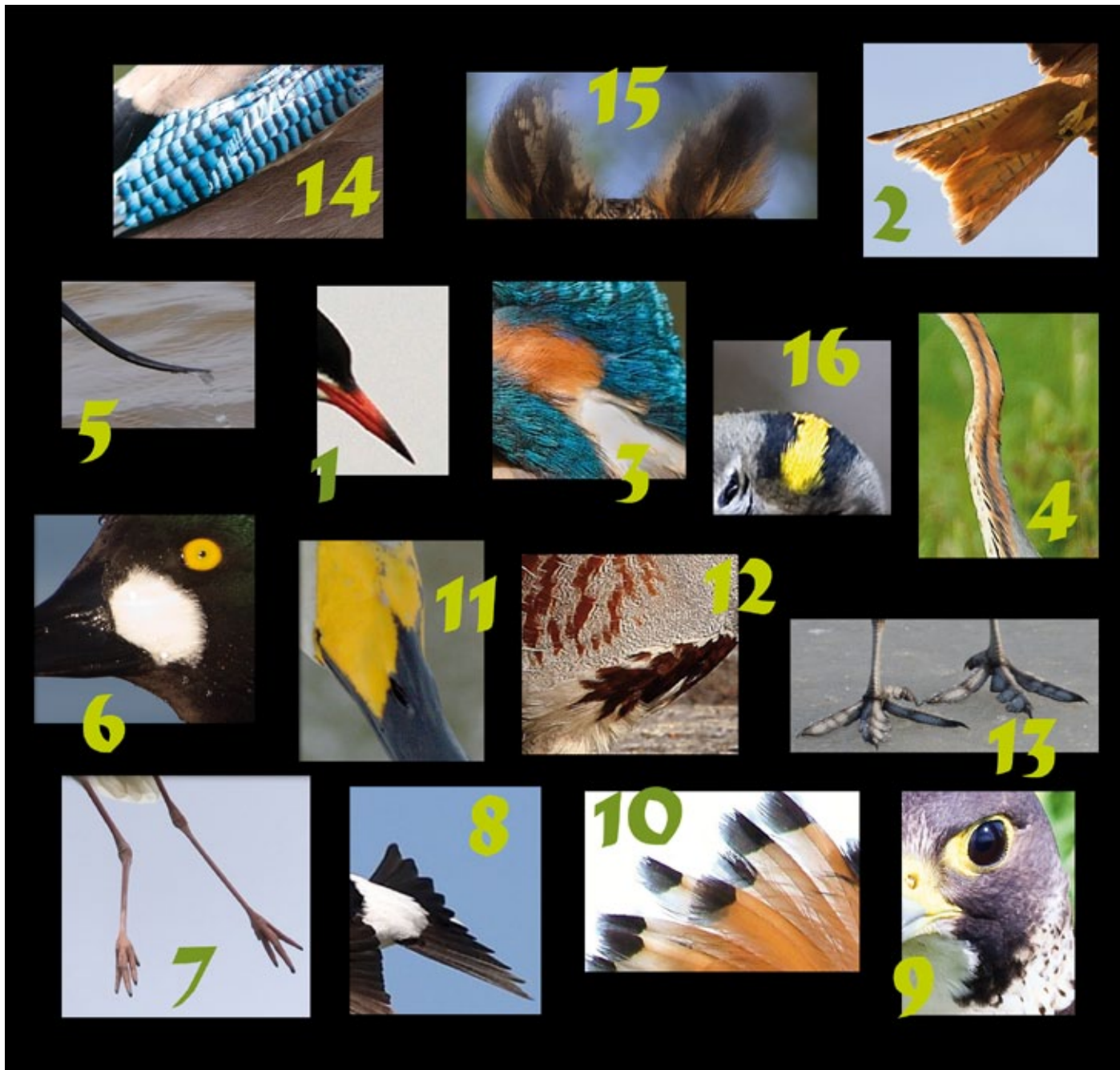

Havik Redichemse Waard, foto Mario Huizinga

Torenvalk vrouwtje, foto Mario Huizinga

Vogelkenmerken Raadsel

Bij dit raadsel is het de bedoeling de juiste vogelnaam te vinden bij de details op de foto's.

Vul de namen in bij de juiste nummers in de invulvelden hiernaast. Op de groene vlakjes verschijnt het te raden woord.

Stuur de oplossing naar puzzel@nvwc.nl.

Onder de inzenders van de juiste oplossing verloten we weer een cadeaubon van de Vogelbescherming webshop.

De oplossing van de vorige puzzel in Hakal 2012-3 was: De Nederlandse Flora. De winnaar van de cadeaubon is Han Sloots. Gefeliciteerd!

1	■																		
2		■																	
3								■											
4																		■	
5		■																	
6	■																		
7								■	■	■									
8								■	■	■									
9								■	■	■									
10	■																		
11																			
12								■	■	■									
13	■																		
14																			
15								■											
16	■																		

Maar Buiten

Zaterdag 4 mei 2013

Excursie naar de Doornspijkse Heide bij 't Harde

Unieke excursie naar een afgesloten gebied

Dankzij een afspraak met Brand Timmer, bioloog in dienst van Defensie, wordt een groep van maximaal twintig leden van de

Doornspijkse heide, foto VVV Elburg

NVWC in staat gesteld om een van de mooiste heideterreinen in ons land te bezoeken.

De Doornspijkse Heide is een onderdeel van het grote artillerie-schietterrein tussen Nunspeet en Wezep op de noordelijke Veluwe. Dit gebied is strikt gesloten voor het publiek, maar onder leiding van Brand Timmer kunnen zo nu en dan groepen een wandeling maken. De heer Timmer draagt zorg voor het natuurbeheer van dit uitgestrekte gebied van heide met dennen en jeneverbesstruiken. Voortdurend wordt er gezocht naar mogelijkheden om de natuurwaarden van dit gebied te vergroten. En die waarden zijn niet gering. Omdat er nagenoeg volstrekte rust heerst, is de vogelstand heel rijk. Er wordt wel geïmagineerd, maar het gebied wordt zoveel mogelijk ontzien. Er broeden grauwe klauwierren, boom- en veldleeuweriken, draaihalzen, geelgorzen, roodborsttapuiten en een groot aantal roofvogels. Het gebied is ook rijk aan bijzondere insecten. Omdat onze gids zelf aan de knoppen van het natuurbeheer draait, kan hij veel vertellen over het hoe en waarom en resultaten laten zien.

De excursie zelf zal ongeveer drie uur duren. Daarna kunnen we besluiten om via het Harderbos en Harderbroek in de Flevopolder terug te rijden. We zullen dan om een uur of vijf weer thuis zijn. Neem dus lunchpakket en drinken mee en vergeet natuurlijk kijker, telescoop en camera niet.

Er heeft zich inmiddels al een aantal personen opgegeven. Er zijn dus nog beperkt plaatsen beschikbaar. Aanmelding kan uitsluitend per e-mail: leonelvanderkooij@online.nl

Wie het eerst komt, het eerst maalt. De volgorde van ontvangst van aanmelding is beslissend.

Vergeet niet bij de opgave te vermelden om hoeveel personen het gaat. Gezien het vervoer per auto zijn er maar beperkt plaatsen voor lifters. Zij kunnen meerijsen voor zover er plaats in de auto's is. *Vertrek om 8.00 uur vanaf De Ketelvink.*

Vrijdag 24 mei 2013

Avondexcursie naar de Zouweboezem

Onder leiding van Leo van der Kooij

Tussen Ameide en Meerkerk ligt een heel bijzonder moerasgebied. Het is lang en smal en je kunt er niet in. Dat is ook helemaal niet nodig en het zou bovendien veel verstoring geven. Vanaf de kade en vanuit een kijkscherm is het hele gebied goed te overzien.

Bijna alle moerasvogels van Nederland komen hier voor en de meeste zijn uitstekend te horen en te zien. Purperreigers hebben hier in het rietland een van de grootste kolonies van ons land en je ziet ze af en aan vliegen. Je hoort de roerdompen hoempen, de koekoek roepen, en de zwarte sterns, die hier op drijvende waterplanten en uitgelegde nestvlotjes hun nest maken, krijsen. Overal klinkt de zang van blauwborsten, karekieten, rietzangers en rietgorzen. Het geheimzinnig geratel van de snor voegt zich daar bij. In de weilanden van de aangrenzende polder Achthoven zijn grutto's, Kieviten en tureluurs druk aan het roepen en baltsen. De woerden van minstens zes soorten eenden zijn in deze tijd nog mooi op

Zwarte stern, foto Flickr Webbed.

kleur.

Juist in de avond zijn de vogels actiever dan midden op de dag dus de deelnemers mogen rekenen op vele mooie waarnemingen in dit bijzondere stukje echt Hollands polderland.

Aanmelden is niet nodig, maar voor wie mee wil liften, is het aan te raden zich van tevoren (uiterlijk vóór 23 mei) op te geven. Van de lifters wordt verwacht dat zij met de chauffeur een vergoeding voor de rit overeenkomen.

Vervoer met eigen auto, lifters graag van te voren opgeven bij Leo van der Kooij: leonelvanderkooij@online.nl, tel. 0345-515450 *Vertrek om 19.00 uur vanaf De Ketelvink, Middelcoopstraat 1a, Culemborg. Terug ca 22.15 uur*

Naar Buiten

Zaterdag 8 juni 2013: Bloemen en bijen

Rondom Werk aan 't Spoel en Fort Everdingen (Goilberdinger- en Everdinger waarden) onder leiding van Kees van de Vate en Leo van der Kooij

Voorzomer in de uiterwaarden! Dat betekent bloeiende planten, fladderende vlinders, flitsende libellen, zoemende bijen en nog veel meer. De natuur in onze buurt is beslist rijk en waardevol. Deze rijkdom is aanmerkelijk toegenomen sinds er allerlei werkzaamheden in de uiterwaarden zijn uitgevoerd. Geulen zijn gegraven en tot voor kort liepen

er grazende dieren rond. De natuur benut volop de kansen die hier geboden worden. Dit jaar zijn we extra attent op de veranderingen in het beheer sinds Geldersch Landschap dat van de gemeente heeft overgedragen gekregen.

Plantenliefhebbers ontdekken hier stroomdalplanten zoals kattendoorn, kruisdistel, sikkelklaver en grote engelwortel. Misschien komen we het zeldzame Duits viltkruid weer tegen. Bruine zandoogjes, argusvlinders, beekjuffers en oeverlibellen zijn maar een greep uit de vele soorten insecten die wij hier mogen verwachten. Wij hopen ook op interessante soorten wilde bijen. Als de zon flink zijn best doet, mogen we veel waarnemingen van insecten verwachten.

Vertrek : 10.00 uur vanaf De Veldkeuken bij Werk aan 't Spoel
Halve dag excursie, dus voor 13.00 uur weer terug.

Ook in de eigen omgeving is veel te ontdekken en de excursie-leiders van de NVWC willen daar graag bij helpen.

Vlinderwandeling De Brand bij Udenhout (NB)

Zaterdag 22 juni

Tussen Tilburg en Den Bosch, net ten zuiden van het droge zandgebied van de Loonse en Drunense duinen ligt een nat moerasgebied: De Brand. Dit gebied heeft zijn opmerkelijke naam gekregen van het steken van veenturf als brandstof. Het gebied bestaat uit natte bossen, graslanden en rietmoeras en staat bij kenners bekend als een van de meest bijzondere natte gebieden van Noord-Brabant. Je kunt er alle soorten amfibieën van Noord-Brabant vinden en tal van bijzondere planten. Eind juni kun je er twee bijzondere vlinders zien: de kleine ijsvogelvlinder en de grote weerschijnvlinder.

Deze fraaie vlinders zijn het hoofddoel van ons bezoek, maar natuurlijk kan alle andere natuur ook op onze belangstelling rekenen. Bij regen of kou gaat de wandeling waarschijnlijk niet door.

Inlichtingen: Kars Veling 0345-531689 of Rob van de Haterd 0345-522582

Aanvang: 10.00 uur bij de Ketelvink, Middelcoopstraat 1A, Culemborg.

We zullen zoveel mogelijk poolen om het autogebruik zo beperkt mogelijk te houden.

Eindtijd: ongeveer 16.00-17.00 uur.

Meenemen: hoge schoenen of laarzen zijn aanbevolen.

Grote Weerschijnvlinder, foto Kars Veling

Jaar van de Patrijs

2013 is het Jaar van de Patrijs. Daarmee vragen Vogelbescherming en Sovon aandacht voor een vogel van het agrarisch gebied, waarvan de stand afgelopen 40 jaar met zo'n 95% is afgenomen! Ook tussen Lek en Linge, Diefdijk en Amsterdam-Rijnkanaal zoeken NVWC'ers naar patrijzen. De tellers zijn blij met elke tip.

We verzoeken NVWC-leden en bewoners van de West-Betuwe de locaties waar patrijzen zitten door te geven aan de NVWC.

Het gaat vooral om de periode tussen 15 februari en 31 maart. In deze periode vallen de wintergroepjes (kluchten) uiteen en zoeken paartjes een eigen territorium.

Wie een patrijzenkoppel weet te zitten, kan dat dan aan de NVWC melden via patrijsmelding@nvwc.nl. Meld: plaats (b.v. gemeente, straatnaam en een aanduiding van het perceel) en het aantal. De meldingen worden uitsluitend gebruikt om de verspreiding van deze vogels in kaart te brengen en niet om tientallen vogelaars op af te sturen.

Meer informatie over het Jaar van de Patrijs is te vinden op: www.jaarvandepatrijs.nl

Patrijzen, Laan van Parijsch, foto Mario Huizinga.

Maar Buiten

Wie gaat er mee autovleren?

Vleermuizen kijken is leuk, maar omdat ze 's nachts vliegen, is het lastig ze goed te onderzoeken. Van een aantal algemene soorten is het daardoor niet duidelijk hoe het ermee gaat. Gaan ze in aantal achteruit of juist vooruit? Niemand die het weet.

De Zoogdierverseniging gaat nu een nieuwe onderzoeksmethode gebruiken om te proberen de aantalsontwikkeling te monitoren: autovleren.

Bij autovleren rijd je twee maal per jaar een traject van 30 kilometer (transect genoemd) met een automatische batdetector, een batlogger. Deze gaat automatisch aan als er een vleermuisachtig geluid wordt waargenomen en maakt daarvan een opname. Achteraf worden de opnamen geanalyseerd, om te kijken welke soort is opgenomen.

Ook in Culemborg willen we een aantal van deze transecten gaan rijden. De bedoeling is om zoveel mensen bij elkaar te krijgen, dat we allemaal eenmaal per jaar een traject rijden. We krijgen hiervoor een batlogger in bruikleen. Op 16 maart is er een instructiemiddag en in maart-april willen we een testronde doen en de transecten uitzetten.

Wie heeft interesse om mee te doen met het rijden van de transecten? We hopen om in elk geval 6 mensen bij elkaar te krijgen, om drie transecten te kunnen doen. Meer mag natuurlijk ook en je kunt ook twee keer met twee mensen rijden! Kennis van vleermuizen of vleermuisgeluiden is niet nodig! Heb je interesse? Stuur dan een mail aan Gerard Smit, die de tellingen coördineert. Zijn mailadres is gerard.smit@hccnet.nl

Wie heeft interesse om mee te doen met het rijden van de transecten? We hopen om in elk geval 6 mensen bij elkaar te krijgen, om drie transecten te kunnen doen. Meer mag natuurlijk ook en je kunt ook twee keer met twee mensen rijden! Kennis van vleermuizen of vleermuisgeluiden is niet nodig! Heb je interesse? Stuur dan een mail aan Gerard Smit, die de tellingen coördineert. Zijn mailadres is gerard.smit@hccnet.nl

Dwergvleermuis, foto Wikipedia.

Alaska vrijdag 17 mei 2013

Op vrijdag 17 mei 2013 zal NVWC-lid Margreet de Nie vertellen over haar reis van de afgelopen zomer naar Alaska. Het is de grootste en meest noordelijk gelegen staat van de Verenigde Staten. Margreet neemt ons mee op tochten en wandelingen in diverse natuurparken in het binnenland en aan de kust. Ze laat ons indrukwekkende landschappen zien: bergen, gletschers, rivieren en meren. De bossen maken op hoogte plaats voor de toendra. Elk gebied heeft zijn eigen vegetatie met een verrassend uitbundige flora. Ook komen veel ontmoetingen met dieren aan bod. Elanden, rendieren, de bruine en de zwarte beer, orka's en zeeleeuwen en natuurlijk de zalm. Margreet zal ook stilstaan bij de geschiedenis en cultuur van dit dunbevolkte land (ongeveer één persoon per vierkante mijl), dat niet voor niets 'The last frontier' genoemd wordt.

Tijdens de leden-voor ledenavond- hebben we alvast wat beelden mogen zien. Dat voorspelt een boeiende avond met prachtige foto's!

Mis deze Alaska-experience niet!

Inlichtingen: [Annette van Berke](mailto:Annette.van.Berke@nvwc.nl)

Wanneer: vrijdagavond 17 mei 2013

Waar: 'Ketelvink', Middelcoopstraat 1A, Culemborg

Tijd: 20.00-22.00 uur (u bent welkom vanaf 19.30 uur)

Toegang gratis

Locaties van uilen doorgeven

Sinds 1 december 2012 zijn honderden vrijwilligers in heel Nederland actief om de vogels van ons land te tellen voor het megaproject de Vogelatlas van Nederland van Sovon Vogelonderzoek Nederland. In drie jaar tijd moet dat gelukt zijn, waarna de Vogelatlas van Nederland gemaakt kan worden.

Ook tussen Lek en Linge, Diefdijk en Amsterdam-Rijnkanaal wordt momenteel volop geteld door NVWC-leden. De tellers kunnen vooral wat de nachtvogels betreft wel wat hulp gebruiken. Met name waarnemingen van uilen zijn zeer welkom.

In onze omgeving komen vier soorten uilen voor: steenuil, bosuil, ransuil en kerkuil.

Wie een uil of uilen weet te zitten, kan dat dan melden via uilenmelding@nvwc.nl.

Meld: plaats/locatie (b.v. straatnaam en huisnummer), het soort en het aantal uilen. De meldingen worden uitsluitend gebruikt om de verspreiding van deze vogels in kaart te brengen en niet om tientallen vogelaars op af te sturen. Iedere melding is zeer waardevol, omdat het uiteindelijk bijdraagt aan de bescherming van deze fraaie nachtvogels.

Meer informatie over het Atlasproject van de Nederlandse vogels is te vinden op: de website van Sovon www.sovon.nl en op www.vogelatlas.nl.

Voor een soortbeschrijving van de uilen, zie www.nvwc.nl.

Adressen en info

Natuur- en Vogelwacht

Culemborg
Clubhuis "De Ketelvink"
Middelcoopstraat 1a
4102 CE Culemborg
Triodosbank: 78.14.04.312
KvK te Tiel: 40156764
e-mail: post@nvw.nl
website: www.nvw.nl

Bestuur:
Contact opnemen met bestuur
kan door te mailen naar
bestuur@nvw.nl of te bellen.

Vacature (voorzitter)

Margreet de Nie (secretaris)
Landzichtweg 14
4105 DP Culemborg
0345-516769

Johan de Kruif (Penningmeester)
Lindeboom 12
4101WH Culemborg
0345-515767

Jurgen Geven (aanspreekpunt
Ketelvink)
Binnen de Wallen 12
4101 DG Culemborg
0345-533756

Gijsje van Ingen
Carry van Bruggenhof 16
4103 VJ Culemborg
06-12024559

Catering Ketelvink
Arie Huijgen
Prins Bernhardstraat 8
4101HW Culemborg
0345-515975

Redactie
redactie@nvw.nl

Coördinatoren:
VOGELWERKGROEP INCL. NESTKASTEN
Daniel Beuker
Achterstraat 28
4101 BB Culemborg
06-44974299
vogelcoor@nvw.nl

PLANTENWERKGROEP
Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
0345 - 51 54 50
plantencoor@nvw.nl

INSECTENWERKGROEP
Rob van de Haterd
Burgemeester Verweijlaan 44
4191 XH Geldermalsen
0345 - 52 25 82
insectencoor@nvw.nl

KNOTWERKGROEP
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
0345 - 51 43 58
knotcoor@nvw.nl

WERKGROEP WINTERVOEDERING VOGELS
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
0345 - 51 09 29
voercoor@nvw.nl

TUIN- EN KLUSWERKGROEP
Frans Waroux
Irene Vorrinkstraat 69
4105 JA Culemborg
0345 - 51 53 93
kluscoor@nvw.nl

JEUGDGROEP
Winnie Verdouw
Prijsseweg 113
4106 LE Culemborg
0345-517993
06-40805208
jeugdcoor@nvw.nl

BIBLIOTHEEK WERKGROEP
Gonda Baard
Martinus Nijhoffpad 13
4103 WP Culemborg
0345 - 52 13 94
bibliocoor@nvw.nl
Informatie en uitleen
woensdagmorgen of op afspraak

LEZINGEN EN CURSUSSEN
Annette van Berkel
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
0345 - 53 16 89
lezingcoor@nvw.nl

Contactgegevens dierenopvang &
dierenoverlast & milieuklachten:
VOGEL- ZOOGDIERENOPVANG
Alle hulpbehoevende "wilde" vogels
kunnen, na overleg, gebracht worden
naar:
(tijdens kantooruren)
Kinderboerderij "de Heuvel"
Jan Kaper
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
06 - 46 36 27 12

(na kantooruren)
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
0345 - 51 09 29

VRAGEN OVER VLEERMUIZEN IN HUIS
Vleermuiswerkgroep Gelderland
Fred van Delft
Th. Zasstraat 6

4105 BN Culemborg
0345 - 51 58 20
vleermuisvragen@nvw.nl

VRAGEN OVER INSECTEN
Annette van Berkel
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
0345 - 53 16 89
insectenvragen@nvw.nl

DIERENAMBULANCE VIANEN
Jolande van der Klis
Postbus 390
4130 EJ Vianen
06 - 51 11 12 90
jolandevanderklis@hetnet.nl

MILIEUKLACHTEN EN - MISSTANDEN
Klachten meldlijn gemeente Culemborg
0345 - 47 79 59

(na kantooruren)
via politie
Triosingel 34
4101 XC Culemborg
0900 - 88 44

ALGEMENE INSPECTIEDIENST
AID groendesk
030 - 669 26 40 of
030 - 669 26 63

Contactgegevens
diverse regionale natuur-
en milieuorganisaties:
Kinderboerderij "de Heuvel"
Peter Brosky
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
0345 - 51 88 09

STEUNPUNT NME
Pauline Hoevenaars
Bezoekadres: 'de Heuvel'
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
0345 - 51 97 41 (di. & wo.)
0345 - 47 78 17 (b.g.g.)
p.hoevenaars@culemborg.nl

NME NATUURTIJN
Yme Jan Bosma
yjb2009@live.nl
STICHTING CAETSHAGE
Caetshage 1
4103 NR Culemborg
(tegenover de watertoren)
06-22667529 (Basjan)
website: www.caetshage.org

STICHTING DUURZAAM RIVIERENLAND
Bezoekadres: 'de Zwerfkei'
Doctor Schaeapmanstraat 1
4001 CV Tiel
0344 - 63 45 42
www.duurzaamrivierenland.nl

STICHTING WERK AAN 'T SPOEL
www.werkaanhetspoel.nl

STICHTING EVA-LANXMEER
Lodewijk van Deyssehof 19
4103 WK Culemborg
034-5568506 of
034-5568507
www.eva-lanxmeer.nl

MILIEUDEFENSIE STEUNPUNT
CULEMBORG
Frederik van Eedenlaan 30
4103 WB Culemborg
0345 - 53 30 97
www.culemborg.milieudefensie.nl

MILIEUWERKGROEP BUREN
Goof den Hartog
Kloosterlaan 15
4111 LG Zoelmond
0345 - 50 20 61
Overige clubinformatie:

HET VOGELJAAR
Via de NVWC kun je je abonneren
op het tijdschrift "Het Vogeljaar".
Abonnementkosten zijn €13,00
per jaar (i.p.v.€13,50) en worden
via de NVWC-contributie verrekend.
Aanmelden kan bij de penning-
meester.

VERBANDTAS EN -TROMMEL:
Op excursie? Vergeet dan niet vanuit
de Ketelvink de NVWC-rugtas mee te
nemen met EHBO-dosjes, instruc-
ties en belangrijke telefoonnum-
mers. Iets gebruikt? Meld dit dan bij
het bestuur via bestuur@nvw.nl

MELDEN NATUURWAARNEMINGEN:
via.waarnemingen@nvw.nl of
www.nvw.nl bij waarnemingen,
waarneming.nl

Lidmaatschap en Contributie:
Nieuwe leden, adreswijzigingen en
overige veranderingen in lidmaat-
schap kunnen worden doorgeven
via e-mail aan:
ledenadmin@nvw.nl
of het postadres van "De Ketelvink"
t.a.v. ledenadministratie.

Lidmaatschap 2012: (hoofd)lid (met
Hak-al) €20,00 per jaar; gezinslid:
€10 per jaar. Postlidmaatschap
€29,00 per jaar. Opzegging min.
één maand voor het einde van het
verenigingsjaar. Betaling per accept-
girokaart of na betalingsoproep via
e-mail.

AGENDA

Maandag 6 mei 2011 deadline kopij Hak-al 1

N.V.W.C.
Middelcoopstraat 1A
4102 CE Culemborg

Indien deze Hak-al onbezorgbaar,
graag retour aan:

maart	dinsdag	11	Bestuursvergadering
	vrijdag	15	Lezing: "Natuur in de buurt"
	zaterdag	16	Riviervogeltelling
	dinsdag	18	Bestuursvergadering
	zaterdag	30	Jeugdactiviteit: vogeleieren / cursus vogelgeluiden
april	vrijdag	5	Jaarvergadering
	zaterdag	6	Vogels in de buurt, excursie
	zaterdag	13	Riviervogeltelling
	dinsdag	15	Bestuursvergadering
	vrijdag	19	Lezing "Vlinders kijken in Nederland"
	zaterdag	20	jeugdactiviteit: vogelgeluiden
mei	zaterdag	04	Vogels in de buurt, excursie
	maandag	06	Kopijdatum Hak-al
	vrijdag en zaterdag	10+11	Big Day 2013
	vrijdag	17	Lezing "Alaska"
	vrijdag	24	Avondexcursie Zouweboezem
	zaterdag	25	1001 Soortendag
	zaterdag	25	Jeugdactiviteit: 1001 Soortendag
	maandag	27	Bestuursvergadering
juni	zaterdag	01	Vogels in de buurt, excursie
	zaterdag	01	Jeugdactiviteit: waterdiertjes en vissen
	zaterdag	08	Excursie uiterwaarden: Bloemen en bijen
	maandag	17	Bestuursvergadering
	zaterdag	22	Vlinder- en libellenexcursie De Brand, Uden
	zaterdag	29	Jeugdactiviteit: boerenzwaluwen